„Autorul începe prin a nota câteva observații, subscriu că adevărate, asupra schimbărilor survenite odată cu vârsta maturității (40 de ani) și continuă cu reflecții despre încercările credinței în vremurile de pe urmă (acestea), condiția femeii înăuntrul și în afara Bisericii, viața monahală, moștenirea Bizanțului în spațiul răsăritean, ecumenismul, protestantismul și încă vreo câteva. Impresia mea e că meditațiile autorului sunt de două feluri: unele introvertite, construite ca o sondare a sinelui în căutarea sensului diverselor trăiri și fenomene la care participă, altele extrovertite, de critică a unor lucruri care-l nemulțumesc și dezamăgesc în mediile pe care le frecventează, în principal academice și monahale. Implicarea personală este din plin prezentă în ambele, și consider că cele din primul tip, referitoare la procesul maturizării credinței, înțelegerii vocației monahale – unde, spune un frumos fragment, spre deosebire de ceea ce se petrece în lume, bucuria constituie fondul indestructibil al ființei umane și nu doar o consolare pasageră –, sau la ce mai înseamnă credința și iubirea de Dumnezeu și de aproapele într-o lume postcreștină, sunt într-adevăr profunde, vii și subtile."

„Călin Popescu este într-adevăr un spirit polemic, dacă înțelegem prin aceasta plăcerea discuției în contradictoriu. Îmi amintesc că pe vremuri, când eram amândoi studenți la Facultatea de Filosofie din București, el se făcea remarcat prin provocările pe care i le lansa sistematic lui Andrei Pleșu. Acesta din urmă pleda atunci pentru un ecumenism ce depășea cadrele creștinismului, întemeiat dacă am înțeles bine pe ideea „unității transcendente a religiilor". Nu știu ce s-a întâmplat în cazul lui Andrei Pleșu – cred acum că el mai puțin credea într-un ecumenism global, cât încerca să tempereze anumite excese fundamentaliste ortodoxe, cu accente filetiste –, dar Călin Popescu pare să-i fi adoptat, cum se întâmplă de regulă, poziția, ce-i drept restrânsă la un ecumenism în cadrul creștinismului. „Ortodoxia neortodocșilor, scrie el, este ecumenismul. Așa cum iudaismul neiudeilor a fost creștinismul." Dacă înțeleg bine, mișcarea ecumenică ar fi modalitatea prin care Ortodoxia ar putea Catolicismul și cultele (neo)protestante, inoculându-le valorile, etosul propriu etc. (Personal sunt sceptic.)"

Leonid Dragomir, scriitor (Revista *Argeș*, iulie 2018)

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
POPESCU, CĂLIN
Gânduri pe cale / Călin Popescu. - Ed. a 2-a. - Piteşti: Mediaprint, 2024
ISBN 978-606-94368-8-2

821.135.1

Călin Popescu

Gânduri pe cale

ediția a doua

Până când voi grămădi gânduri în sufletul meu? (Ps. 12, 2)

Volumul de față cuprinde câteva serii de reflecții, pasagere, dar suficient de persistente cât să fie notate – scrise mai mult pentru eliberarea minții, decât pentru public. Totuși, ele sunt suficient de generale, în simplitatea lor, pentru a putea vorbi și altora, căci toți suntem înconjurați de aceeași ceață a confuziei contemporane, de care vorbea Justinian Chira. Dacă Nicolae Steinhardt, ucenicul său, scrie *Jurnalul fericirii*, cel de față ar putea fi considerat, dimpotrivă, un fel de jurnal iovian, al *nefericirii*, din lipsa certitudinilor pe care le poate oferi un reper cum era el – aparține totuși cuiva familiarizat atât cu mediul academic (cu perspectiva internațională a unui stagiu de cercetare într-un centru intelectual global), cât și cu exigențele și realitățile mediului monastic.

Într-un fel, cele exterioare nu au un rol decisiv în fericire sau nefericire, în sensul clasic, dar mărturia lor văzută, prin implicațiile ei spirituale, fie bucură, fie întristează (prin nefiresc sau prin răsturnarea scării valorilor). Vremea confuziilor de pe urmă e și o experiență personală, a fiecărui creștin – de aceea a putut fi și anticipată, iar ulterior și asumată de canonul biblic al Bisericii. Nefericirea ontologică este însă tocmai obiectul de care se ocupă religia: prin scopul ei, mântuirea – în varianta creștină, o mântuire prin răbdare –, dă, cumva, în final, o cheie universală pentru problematica interioară, și în același timp pentru cea majoră, a umanității la scara istorică.

C.P.

Despre neduhovnicia vremii din urmă

Motto:

Il y a un moment précis dans le temps
Où l'homme atteint le milieu exact de sa vie,
Un fragment de seconde,
Une fugitive parcelle de temps plus rapide qu'un regard,
Plus rapide que le sommet des pâmoisons amoureuses,
Plus rapide que la lumière.
Et l'homme est sensible à ce moment.
[…]
Il pressent le mystère de cette seconde, de ce fragment de seconde,
Mais il dit «Chassons ces idées noires»
Et il chasse ces idées noires.
Que pourrait-il dire,
Et que pourrait-il faire
De mieux ?

Robert Desnos, *Mi-route*

Are dreptate Desnos: se simte ceva, la un moment dat, când treci de jumătatea vieţii. E, într-un fel, ca la citirea unei cărţi – după ce ai depăşit mijlocul, ritmul se schimbă şi eşti oricând gata să o termini. După 40 de ani, moartea începe deja să se vadă cu ochii, devine mai reală.

***

La 40 de ani, tot ceea ce faci te reprezintă: nu mai eşti nici un tânăr, dar nici încă bătrân. Asta presupune maturitatea: intri într-o criză de timp, simţind cum timpul se comprimă. Nu mai ai, biologic, vreme pentru greşeli, căutări şi ezitări.

***

Câtă vreme eşti foarte tânăr, noţiunile de *cale* sau *călătorie* se referă numai la parcurgerea distanţei în spaţiu dintre punctul A şi punctul B – aici, în lumea aceasta. Cu trecerea anumitor praguri de vârstă vine şi înţelegerea noţiunii de călătorie *prin* viaţa aceasta, către altundeva şi altceva. Chiar fără a pleca nicăieri, decorurile şi situaţiile se schimbă la fel de mult ca şi cum ai călători foarte departe.

Pe acest gen de cale, intersecţiile se află chiar în noi, iar direcţia ne-o dau alegerile pe care le facem clipă de clipă.

***

De la împlinirea a 41 de ani înainte, singurul lucru care te mângâie, la aniversări, este să crezi că te afli pe o *cale*, care e *ştiută* [Ps. 1, 6] – în măsura în care *te fereşti de păcat şi faci binele* [Ps. 33, 13].

***

Ce surpriză îţi rezervă anii în care începi să încărunţeşti: nu atât vârsta e cea care te încovoaie şi te îmbătrâneşte, cât problemele ei, pe care le aduce, cumva, ceea ce se numeşte destin. Dacă n-ai albi de bătrâneţe, la o anumită vârstă ai avea brusc probleme care te-ar fi albit şi la 20 de ani. Iată deci că nu poţi scăpa! Dacă nu ţi-ai pierde vederea cu vârsta, ţi-ar intra ceva accidental în ochi, care te-ar orbi. Atunci, toţi vor zice: „Era normal să nu mai vadă, la vârsta lui...”

La Cambridge, cercetătorii fac atâtea experimente scabroase ca să înţeleagă fenomenul îmbătrânirii: de pildă, cos doi şoareci: unul bătrân, de altul, tânăr, ca să vadă ce se întâmplă cu cei doi. Ştiinţa autonomă nu poate concepe că, de fapt, îmbătrânirea are cauză externă (osânda divinităţii [Fac. 3, 19]), nu internă fiinţelor vii.

***

Copilul trăieşte starea paradisiacă, căci el nu ştie binele şi răul [Num. 14, 23; 32, 11], neprimind încă deplin

moştenirea păcatului lui Adam, până când nu creşte mare. Totuşi, noi trebuie să ne întoarcem şi să fim ca pruncii [Mat. 18, 3], care nu se ruşinează să fie goi [Fac. 2, 25] – pentru că nu-şi fac singuri regulile şi criteriile.

Adam n-ar fi trebuit să considere altceva mai important decât voia lui Dumnezeu şi comuniunea cu El. Totuşi, uneori, când *faci binele şi te fereşti de rău* [Ps. 33, 13], rezultatul poate să nu fie tocmai cel aşteptat [Iov 30, 26], în ceea ce te priveşte. Atunci, cineva te poate răni, spunându-ţi: *Uite, eşti gol!* [Fac. 3, 10] Sau, ca Trimisului: *Nu eşti împărţitor peste noi* [Luc. 12, 14; Ieş. 2, 14]. Trebuie să fii însă mulţumit cu rezultatul (Împărăţia) care se dobândeşte înlăuntrul tău, care de altfel e mai de preţ decât lumea întreagă.

***

Întrebare la spovedanie, de la bătrânul preot Marin Branişte (cel care salva de la demolare, în anii ’60, biserica Sf. Gheorghe din Piteşti – sărind garduri ca să ajungă la timp la Patriarhul Justinian):

„– Eşti împăcat cu Biserica?”

În banalitatea ei, această întrebare e atât de profundă şi actuală astăzi, când oricui îi e la îndemână să fie cârcotaş...

***

Umblă cât ai lumina [Ioan 12, 35]. Căci după ce se lasă întunericul, e prea târziu să înveţi, ci te mai poţi mişca puţin doar dacă ai apucat să dobândeşti câteva

deprinderi şi ştii dinainte cum sunt aşezate lucrurile, ca să le găseşti şi cu ochii închişi. Dacă cineva vrea atunci să facă mutări, ca să le aşeze mai bine, nu face decât să strice tot, căci nu te mai poţi orienta. Asta e tradiţia: o lumină a reflexelor moştenite, într-o realitate a confuziei. Cine spune: „Acum e destulă lumină în lume, haideţi să facem ordine!” trebuie să arate însă mai întâi luminând sfeşnicul împărăţiei creştine. Dacă nu poate arăta aceasta, nici o schimbare pe care o face nu e de folos.

***

A fost remarcabil la Corneliu Coposu cum, în mijlocul unui mare cor de huiduieli, de Ziua Naţională, a putut citi un discurs fără a fi distras câtuşi de puţin. „Era una cu acel discurs”, înţelegea Andrei Pleşu. De aceea, poate, fostul deţinut a şi rămas în conştiinţa publicului larg – după ce fusese manipulat, şi-a schimbat la 180 de grade părerea despre el, în momentul dispariţiei.

La fel, un credincios nu trebuie să ia în seamă zarva ateismului, pentru că din ea nu rămâne nimic. Chiar dacă vreodată ar deveni direct agresivă, n-ar însemna decât că e pe punctul de a se schimba dramatic ea însăşi (pentru că *a ajuns la noi Împărăţia* [Mat. 12, 25-28]); ar fi deci o dovadă a ultimei disperări, să nu-i mai pese că se compromite iremediabil.

***

„Nu cunosc să fie în eparhia mea materialişti sau sceptici” îi răspunde, senin, Andrei Şaguna, lui Heliade Rădulescu. Judeca doar după oamenii care aveau contact cu el, sau poate această ignoranţă voită să fie reţeta contra anticreştinismului babilonic (atunci, ateismul parizian)? Totuşi, ce altceva putea răspunde, în calitate de cleric?

***

Aparent, înainte de Evanghelie, trebuie musai să vină secularizarea, ca în Iudeea lui Pilat şi Irod, şi să se înmulţească laicii şi fariseii (care să nu merite Evanghelia).

Totuşi, dacă Iuda nu l-ar fi vândut pe Iisus, acesta ar fi plecat oricum, doar că nu ar fi murit, ci doar s-ar fi *schimbat* [I Cor. 15, 51]. Iuda nu a contribuit deci cu nimic la lucrarea mântuirii – cum au înţeles unii gnostici –, ci doar s-a blestemat singur pe sine, înţepând călcâiul lui Iisus [Fac. 3, 15]. Iisus însă a supravieţuit: nu putea muri doar dintr-o înţepătură de călcâi, chiar dacă a şi pătimit un timp.

***

Când se clatină chiar şi *stânca* [Luc. 6, 48], cel mai bun lucru pe care îl poţi face e să nu iei astfel de lucruri în seamă – ca să nu te pierzi cu firea.

***

Pentru păcatul lui Cain, Dumnezeu îi pune acestuia semn, ca să nu fie ucis [Fac. 4, 15]. Pentru păcatul celor unşi doar cu mir, de a se răzvrăti contra profeţilor unşi cu Duhul [Fapt. 6, 1-6], Dumnezeu a rânduit ca, în casa Sa, slugile să nu-i respingă pe mai-marii cei răi [Mat. 24, 45-51], pe care ele l-au ales în locul celor blânzi.

Anticristul, fiul fărădelegii, este omul ucigaş care nu trebuie oprit din calea lui fără nici un orizont [Pild. 28, 17]. „Oricine mă va întâlni mă va ucide”, credea el. Dar voia lui Dumnezeu e tocmai pe dos: „Nu, ci oricine te va ucide, va fi pedepsit înşeptit”. Căci astfel, se face voia Lui asupra oamenilor vinovaţi – şi doar răbdarea le e calea mântuirii [Luc. 21, 19] – dar şi asupra diavolului, cu care nu vrea să se poarte aşa cum se aşteaptă acela, neputând fi prins de viclenia cursei lui.

***

În mare parte, mântuirea noastră, a ortodocşilor, se datorează statutului nostru, moştenit de la înaintaşi: acest har a fost câştigat pentru noi de către ei. Pe bună dreptate, slujbele încep invocând *pacea*, şi se termină cu: *Pentru rugăciunile sfinţilor părinţilor noştri.* Aici, situaţia pare că seamănă cu cea a protestanţilor, care se consideră mântuiţi doar prin lucrarea lui Hristos. Sfinţii Părinţi au creat însă o tradiţie mărturisitoare, în termeni mai actuali şi mai apropiaţi de noi, pe care o putem adopta cu mai mare uşurinţă, moştenind-o pur şi simplu, apoi trăind-o în mod natural. Protestanţii primesc doar un adevăr

esenţial în privinţa lui Iisus, pe care îl înţeleg cu mintea, şi o luminare a botezului. De la Părinţi primim însă ceva în plus și în direcţia adevărului, şi mai ales un har al *păcii de sus*, care ne învaţă să ne rugăm cu adevărat şi ne întăreşte pe cale.

***

Un politician spunea, dezamăgit, despre Regele Mihai: „Un om şters, îi plac şurubărelile”. Dar înţelegi ce forţă, ce putere minunată este această viețuire ștearsă, în anonimat, făcând lucruri obişnuite, abia când ai o problemă interioară, când comiţi o greşeală pentru care ajungi să-ţi simţi sufletul furat de iad (de pildă, când te lepezi, fără, să vrei, de Ortodoxie, într-o controversă dificilă cu un sectant iscoditor). Atunci când înţelegi cuvântul: *Ce va da omul pentru sufletul său* [Mat.16, 26] (şi, într-adevăr, o lume întreagă nu e de ajuns), când vezi că orice efort ai face, nu te ajută la nimic, şi te simţi ca un mort pe veci, invidiindu-i pe toţi cei care își pot continua, liniştiţi şi modeşti, lucrurile mărunte de zi cu zi, pentru că le e *mai bine câine viu, decât leu mort* [Eccl. 9, 4]. De fapt, uneori, tocmai acea lipsă de pace îndeamnă la lucruri extraordinare pe cei care, prin ele, își caută puţină alinare.

***

Minunea de la Dumnezeu: e prefăcută apa în vin, la finalul unei nunţi obişnuite, undeva în

provincie [Ioan 2, 9]. Minunea de la Cel Rău: a stăpâni lumea [Mat. 4, 9] – sau să pară că o faci.

Sf. Parascheva şi Sf. Dimitrie Basarabov, făcători de minuni după moarte, au trăit ca anonimi – *ca nişte necunoscuţi, dar bine cunoscuţi* [II Cor. 6, 9].

***

Cei răi, din Psalmul 1:1 sunt, în evreieşte (רְשָׁעִים, r^{e}šāʿyim), şi *cei agitaţi* – ca o prefigurare a învăţăturii isihaste. Iar pe marele Avva Antonie îl vedem, conform viziunii sale, egal nu cu împăratul Constantin, ci cu un smerit croitor anonim din cetate.

***

Dormiţi şi vă odihniţi [Marc. 14, 41], ne învaţă Domnul, pentru vremea de apoi. Hiena are inima de două ori mai mare decât la alte animale, iar felul ei de a vâna este hăituirea necurmată. Urmăreşte prada încet, dar *fără oprire*, chiar şi 20 de kilometri. La fel, şi omul poate fi răpus prin oboseala muncii fără raţiune, fără odihnă – din impulsul cuiva de a batjocori astfel chipul lui Dumnezeu: prin muncă, muncă şi iar muncă (*6* zile, apoi alte *6*, apoi alte *6* [Apoc. 13, 18])...

***

Unora le displac pisicile pentru că sunt „nesincere” – spre deosebire de câini, care ar fi „sinceri”. Linguşeala e într-adevăr un abuz, o

înşelătorie. Dar la fel se poate spune că şi lătratul câinilor (paznicii iadului, în mitologia greacă) exprimă o formă de viclenie: atacul brutal urmăreşte să intimideze, să tulbure judecata dreaptă şi să o devieze, provocând, pe moment, pierderea de sine.

***

Rugăciunea domnească: „Şi *nu ne duce pe noi în ispită*, ci ne izbăveşte de cel viclean” [Mat. 6, 13]. Rugăciunea psalmistului: „Du-i pe ei în necazuri *pe care să nu le poată răbda*” [Ps. 139, 10]. De ce Dumnezeu nu-l întreabă şi pe cel viclean de ce a amăgit-o pe Eva? Pentru că n-avea timp de obrăznicii duşmănoase. Ştia răspunsul: „Nu am obligat-o să mănânce. Ci doar am spus şi eu un gând despre situaţia ei.”

Ştiind că omul are o rezistenţă scăzută, limitată, la asuprire, diavolul nu îndeamnă pe faţă şi nu sileşte la păcat, ci necăjeşte, amărăşte, chinuie, ca să-i consume dreptului rezerva de putere sufletească şi, *din înmulţirea fărădelegii*, să-i piară dragostea [Mat. 24, 12]. Atunci, zăpăcit şi rămas fără busolă, nu va mai şti când păcatul dă peste el ca peste un om beat.

Vechii călugării de la Sihăstria erau bătuţi de tâlharul Coroi, apoi stareţii de la Sihăstria şi Putna erau bătuţi de securişti. Alte chinuri pot veni chiar de la unii din obşte. Iar ispititorul s-ar putea obrăznici în faţa lui Dumnezeu: „Eu poate doar i-am necăjit un pic, dar ce legătură are asta cu păcatul lor împotriva Ta?”

***

Diavolul turbează, e în stare să dea foc iadului, când nu e băgat în seamă şi dreptul face pe surdul ori e prea ocupat pentru el. David l-a ţinut la masa sa pe Mefiboşet [II Reg. 9, 7], ca să arate că nici nu a luat în seamă răutatea lui Saul, ci a rămas mereu pentru el doar socrul şi regele său *iubit* [II Reg. 1, 23], fără să-l vadă pe prigonitorul din el. Dacă intri în logica răului şi începi să-i dai replici, vei ieşi şifonat. N-ai decât de pierdut dându-i importanţă.

***

În legătură cu pretenţia harului ne-simţit, pe care o acuza Sf. Simeon, Miheia din Efraim era întrebat: *Pe ce cale a plecat Duhul de la mine şi a venit la tine?* [II Par. 18, 23].

Lunaticul din Evanghelie era şi el nesimţit, ca sodomiţii: intra în apă şi în foc, iar tatăl său, chiar stând în genunchi, nu credea – pentru că lipsa de post şi rugăciune animalizează omul [Marc. 9, 22-28].

***

Libertatea presupune să nu faci tot ce îți e permis – fiindcă altfel nu vei mai putea face tot ceea ce vrei cu adevărat [Ioan 8, 34].

***

Când L-ai cunoscut pe Dumnezeu, nu mai poţi să *faci* tu însuţi nimic. Tot ce *faci*, faci fără să vrei şi fără să ştii [Mat. 6, 3]. Dar totuşi, mai presus decât cea ce ai fi putut face tu.

***

Când te lupţi, trebuie să-ţi fie teamă şi în faţa celui mai slab adversar [Ios. 7, 3], ca să-i poţi învinge pe cei puternici.

***

De unde ştiu *vulturii* să se adune *acolo unde sunt hoiturile* [Iov 39, 30]? Providenţa îi aduce la ele, dincolo de orice nădejdi. Aşa cum pe alte păsări instinctul le mână spre ţările calde, apoi înapoi, atunci când vine cu adevărat vremea potrivită, indiferent de prognozele omeneşti de la televizor. Dimpotrivă, pe Tabor, Petru exprima una din ideile lui simpliste de dinaintea primirii Duhului: *Bine este nouă să fim **aici*** [Luc. 9, 33].

***

Dacă te apropii să-I slujeşti lui Hristos, *găteşte-ţi sufletul pentru ispită* [Sir. 2, 1]. Cei care vor să-L cunoască pe Dumnezeu s-ar putea speria să afle că după ce Îl cunosc, Îi vor trăi viaţa – și cu bune şi cu rele, ca în Isaia 53. Ca şi cum ar ajunge în cosmos, decolând, ca din întâmplare, fără siguranţa că se mai pot descurca

cu aterizarea, atunci când doresc. Zborul şi coborârea funcţionează însă aici pe bază de credinţă – oricum, ea e totul.

***

Cel care face ceva bun, face puţin. Îşi aduce rodul prin răbdare [Luc. 8, 15], aplecându-se asupra unui lucru care durează, cerând efort şi sacrificii. De aceea, îi trebuie şi credinţa că acel puţin al său are valoare, merită osteneala [v. Mat. 13, 23]. Cel care nu face nimic, le cuprinde uşor cu gândul pe toate, şi i se pare că orice lucru făcut de altul e neînsemnat. Orice realizare seamănă cu o ratare, observa Cioran. Și, la fel, orice ratare are o aparenţă de deplină realizare. De aceea, pe cine nu impresionezi cu puţin, nu îl vei mulţumi în nici un fel – nu are rost deci să cauţi să faci pe cineva să e aprecieze înşirându-ţi o listă lungă de realizări [Mat. 7, 6]. Iarăşi, spusa lui Confucius: *Dacă îţi ridic un colţ de dulap, iar tu nu te descurci cu celelalte trei ale tale, îmi pare rău, nu pot să te ajut mai mult.*

***

Împărăţia lui Dumnezeu este în voi, nu aici sau acolo, spune Hristos [Luc. 17, 21]. Suntem deci împăraţi nu dobândind un pământ, o funcţie – ca din aceea să ne câştigăm cele necesare –, ci împăraţi cu adevărat sunt cei care au pe Dumnezeu şi Duhul Sfânt în ei, şi mulţumită Proniei nu duc lipsă de nimic, chiar fără să

se încurce cu posesiunile trecătoare – cum fac animalele, cu teritoriile lor.

***

Să fii „student etern”, dar nu în sensul ironic din piesa lui Cehov. Ci student prin acceptarea pe toată viaţa de slujbe minore, eventual *half-time*, plătite în batjocură, fără pretenţii de carieră sau avansare [Ps. 118, 141]. Să le laşi pe acestea celor „maturi”, iar pentru tine, vremea ieşirii la rampă să fie în viaţa adevărată – cea viitoare [Rom. 8, 18].

***

Oricât de puternic ar fi, leul nu poate vâna fără efectul de surpriză al ambuscadei.

O idee apropiată de Lao Zi: Răul cel mare, Fiul fărădelegii, tocmai că nu pare rău defel. Dimpotrivă, el e simpatic, prietenos şi face mult, mult bine (cel puţin în ochii oamenilor). Altfel, n-ar putea săvârşi nelegiuirea cea mare, căci n-ar avea poziţia potrivită, ci ar da de bănuit – doar că, desigur, binele său e unul aşteptat, chiar obligatoriu, convenţional şi festiv, dar niciodată roditor [Mat. 7, 20].

***

Profesorul de filosofie (Florea Stan), în liceu: „Dacă vreunul din voi se gândeşte să urmeze Filosofia, eu îi zic: Mai bine să ai întâi o meserie, că

filosofia o mai faci tu”. La fel pentru, Ion Barbu, poezia era *jocul secund* care era susţinut de matematică – meseria de bază. Totuşi, cu filosofia adevărată, religia, nu e aşa: nu poate fi simplu „joc secund”, căci ea cere ca şi „jocul principal” să se adapteze în funcţie de cerințele ei, uneori chiar micşorându-l. Trebuie să vinzi tot ce ai [Mat. 14, 46] şi să te mulţumeşti cu ce se găseşte, pentru piatra cea scumpă, Hristos.

***

Ca pildă de *rodire întru răbdare* [Luc. 8, 15], Maica Domnului nu a făcut nimic, de-a lungul vieţii, de voia ei (cum observa un coleg student la Teologie). De lucrat, lucrează Dumnezeu: şi de aceea, unul aduce 30, altul 60, iar altul 100 [Marc. 4, 8] – după cum i se dă. Contribuţia omului nu are legătură cu aceste cifre, de aceea nici nu e loc nici de invidie pentru ele. Cei ce aduc aceste roade sunt doar organe ale unui trup [I Cor. 12, 4-30]: unul, picior, unul, mână, unul, ochi. Iar în această lucrare divino-umană omul aduce oricum partea cea mică: nici o contribuţie nulă, cum afirmă protestantismul, dar cu ceva mai mult decât intenţia – cât să dea o *mărturie* convingătoare pentru sine. De altfel, se vede că, indiferent, de cantitate, pentru roadele aduse toți primesc aceeaşi mulţumire [Mat. 25, 23]. Ba chiar pare că i se mulţumeşte mai mult celui care a adus mai puţin [Luc. 16, 8].

***

David săvârşeşte păcatul cu Batşeba [II Reg. 11, 1-4] atunci când Ioab (aparent, mâna sa dreaptă, dar, uneori, poate, şi tiranul său) îl sileşte la ceea ce pare a fi un *program* al regilor: *în vremea când regii ies la război.* Dar el nu era un rege ca aceia, cu program.

***

Păsările ne dau o lecţie de credinţă şi de înţelepciune duhovnicească: nu seamănă, nu seceră [Mat. 6, 26-32], şi totuşi sunt grase şi vesele, căci Dumnezeu le hrăneşte. Cum îi ruşinează ele pe păgânii şi puţin-credincioşii care se îngrijesc de acestea! La fel, crinii ţarinii, nu ţes, nu torc, şi totuşi sunt îmbrăcaţi de Dumnezeu mai frumos decât Solomon.

Dar lucrarea omului duhovnicesc este chiar mai presus de a acestor simboluri, căci pasărea se îngrijeşte într-un fel de ziua de mâine, făcându-şi cuib, iar crinul îşi etalează frumuseţea trăgându-și seva din rădăcina lui fixă, stabilă. Pe când *fiul omului nu are unde să-şi plece capul* [Mat. 8, 20] şi e îndestulat, spune Apostolul, cu strictul necesar [I Tim. 6, 8]. Chiar fără cetate stătătoare [Evr. 13, 14], are cu mult mai mult asupra sa grija lui Dumnezeu, şi de aceea el este mai frumos împodobit decât Solomon şi decât crinii, cu nestricăcioasa podoabă a duhului – cel *blând şi liniştit* [I Pet. 3, 4].

***

Religiile false sunt născute dintr-o disperare ca aceea a lui Saul, care merge la ventrilocă [I Reg. 28, 6-19], neputând suporta tăcerea dreaptă şi pedagogică a lui Dumnezeu.

Şi tot la fel, uneori, în mod excepţional, Dumnezeu vorbeşte, într-un fel, chiar şi în acele religii false. Doar că e un nivel scăzut al comunicării, care nu Îl face prezent, nici nu Îi anulează tăcerea fundamentală. Vorbeşte ca în presă, „pe surse”, distant şi fără a ieşi din acea *silenzio stampa* instituită.

Pentru îndrăzneala pe care şi-o câştigase Saul, ventriloca i l-a putut aduce, oarecum, pe Samuil. Dar fără să i se încalce cuvântul proorocului, care îi spusese că nu îl va mai vedea. I s-a dat răspunsul cel nefast – nu direct, ci prin altcineva. Dacă Samuil ar fi fost de faţă cu adevărat, Saul, cu aceeaşi îndrăzneală, l-ar fi înduplecat, abătând încă o dată răul. Felul în care pedepsesc proorocii este absenţa lor.

***

E uşor să îi învinuim pe farisei, pe saduchei, pe Iuda, spunând că noi nu ne-am fi purtat la fel [Mat. 23, 30]. În prezenţa duhului lui Hristos, nu te comporţi aşa cum vrei, pentru că în jurul Lui, presiunea lui Antihrist îi copleşeşte pe cei nepregătiţi, împingându-i la păcat contra Lui şi scoţând tot ce e mai rău din ei, chiar uimindu-i de ce sunt în stare – şi, desigur, urându-L pe nedrept tot pe El, pentru toate astea.

***

Iisus o iartă pe femeia păcătoasă şi le scrie păcatele fariseilor *pe nisip* [Ioan 8, 6-7], pentru că nu femeia adulteră era principala vinovată pentru păcatul ei (ea putea să strige şi să spună, ca și Eva: *Am fost amăgită*), ci diavolul, pe care acuzatorii ei îl aveau în ei.

***

În jurul raiului străjuiau îngeri cu sabie de foc [Fac. 3, 24] – Dumnezeu avea treabă, nu putea sta într-un nesfârşit proces cu răzvrătitul Adam ...

***

La judecata de după căderea în păcat [Fac. 3, 11-19], totul arată ca o tragedie: ambii vinovaţi au avut, în felul lor, dreptate. Eva avea libertatea ce-i permitea să fie de-viaţă-dătătoare şi nu primise ea însăşi porunca – nici nu-i reproşează asta Dumnezeu, ca lui Adam, căci ar fi răspuns poate: *Cum să respect eu o poruncă atât de strictă, o biată femeie?* A fost însă amăgită, gândind că va face un lucru de folos... Iar Adam, chiar nevrând să încalce porunca primită, nu se putea împotrivi şi celei plăsmuite din coasta lui – pe care o respecta ca pe sine însuşi şi ca pe o purtătoare a Chipului… Are dreptate aici Kovalevski: greşeala lor s-a consumat mai degrabă undeva înainte…

***

Biologul Corneliu Pârvu notează în jurnal, despre sfârşitul mărului atât de minunat colorat şi de sclipitor, dar care, uitat în fructieră, se transformă dramatic: *Nu era mai bună varianta de a fi „ucis", sfâşiat cu dinţii şi devorat cât era încă parfumat? Cui nu i-ar plăcea ca sănătatea să-l ţină dur, turgescent, până la capăt, iar sfârşitul să nu fie nici presimţit, nici perceput?*

Iată că nu e însă nevoie de un agresor ca să fim victime, nici de un ucigaş, ca să murim.

***

Vine o vreme când nu te mai poţi apăra împotriva viermilor [Iov 30, 1]. Totuşi, Dumnezeu face ca nu viermii să aibă ultimul cuvânt, ci ei să fie iarăşi puşi la locul lor

***

Teologia, ca şi seismologia sau vulcanologia, e azi o specialitate în rare momente în vogă. Abia în acele momente însă, se vede câtă dreptate au avut cei care s-au dedicat studierii acestui domeniu.

***

Ce asemănare între pregătirea de moarte şi cea pentru o călătorie departe, pentru mult timp! Activităţile trebuiesc restrânse, treptat şi ai atâtea lucruri de pus la punct! Budiștii adaugă: de pus la punct nu doar pentru prima zi a călătoriei, ci pentru toate. Noi, creștinii însă spunem: pentru Judecata cea Mare, și pentru viața de veci.

Despre rătăcire şi modernitate

Am putea spune cu adevărat că lumea modernă e mai evoluată faţă de trecut doar dacă am admite că nu există Dumnezeu. Nu se mai ascultă Mozart, ci tinerii se zbânţuie pe muzica unor drogate despuiate. Nu mai ştim ce scrie în Evanghelii, dar copii au, de mici, reflexe fotbalistice teribil de perfecţionate. Avem televiziune, telefonie, deşi nu mai pot comunica soţul cu soţia, părinţii cu copiii, rudele, vecinii, cetăţenii, popoarele. Aparent, conexiunile, apropierile sunt mai strânse, dar doar la nivelul superficial. În toate domină totuşi confuzia, un întuneric profund.

***

Unii adoratori ai modernităţii dispreţuiesc mizeria în care trăiau ţăranii odinioară, de pe o zi pe alta. Totuşi, ce spectacol, ce frumuseţe în costumele lor populare de sărbătoare: cu mult mai strălucitoare decât cele mai elegante haine de azi. Asta spune ceva despre felul cum ştiau ei să trăiască. Cu siguranţă, ei nu s-ar fi plâns de mizerie, cum s-ar putea crede: acelea nu sunt haine de frustraţi, ci exprimă o bucurie a

vieţii – una care nu se mărgineşte la lumea văzută. Avida, tânăra soţie a lui Constantin Dobrescu Argeş (întemeietorul ţărănismului, şi adeptul progreselor lente, naturale) educată de acesta, discuta cu regina Elisabeta (Carmen Sylva), la un bal la care a participat și ea: „Cum găseşti lumina asta electrică, pe lângă întunericul nopţilor din sate? Cum găseşti oglinzile astea mari şi frumoase, pe lângă doniţa de apă, în care ţăranca îşi face toaleta?” întreba regina.

„Lumina electrică nu e urâtă, dar ce este ea, pe lângă strălucitorul meu soare de munte, care, ieşind dimineaţa de după coama munţilor, îneacă satele şi locuinţele în lumină! Ce rămân aceste sticle negre zise oglinzi, pe lângă pădurile noastre de brad şi de cer, unde răcoarea, singurătatea, ecoul paşilor, cântecul păsărilor te umple de uimire şi ne arată ca nişte triste jucării operele omeneşti?” răspundea ea. Neînţelegând liniştea ţărăncii din Muşăteşti, regina de origine germană nota că poporul român e unul „indiferent şi nesimţitor”.

***

Un punct comun între morală şi lingvistică: normele actuale ale corectitudinii sunt poceli ale vechilor norme corecte – impuse totuşi de masa vorbitorilor inculţi. În ambele domenii funcţionează un fel de democraţie, la scara istoriei.

***

Dacă ar învia azi un medieval, probabil ar fi uluit să vadă cât de vulnerabili şi imprudenţi au devenit oamenii: femei arătându-şi toate formele, în haine bărbăteşti, lucrând chiar în armată şi simţindu-se încurajate în nebunia lor, doar pentru că Dumnezeu opreşte un timp războiul barbarilor.

***

Sărăcia cu duhul, *versus* inteligenţa metropolei, cu orăşence cu sufletul hidos ca al unor căpcăuni înfricoşători, duhnind a cafea.

***

O plimbare, ca turist singur în Cluj, seara: ca într-un paradis. Până la prima interacţiune cu cineva. Atunci, se produce o trezire: oare acest paradis să fie doar unul al umbrelor, sau chiar locuieşte cineva în el? Sau altfel: din păcate, e locuit de prea mulţi. Paradisul adevărat e locuit doar de Hristos – unul şi acelaşi, în diferiţi hristoşi.

***

Într-un fel, e invers faţă de teoria care susţine că îngerii ar fi fost maşinării ale extratereştrilor: de fapt, în maşinăriile moderne subzistă ceva spiritual, îngeresc – într-un fel, demonic, în sensul în care demonii din pildă erau puşi să lucreze, cărând lemne de către pustnicii sfinţi. Fără acea prezenţă

nematerială, s-ar strica mult mai uşor – căci alcătuirea lor e, în toate cazurile, una deosebit de fragilă.

***

Greu lucru pentru bărbatul de azi să se despartă de „indispensabilul" automobil – paşaportul cetăţeniei lumii moderne, de care e greu să nu *îţi lipeşti inima* [Ps. 61, 10]. Cugetul se mâhneşte, ca şi cum ai muri puţin – căci fierătania aduce totuşi un plus vieţii acesteia, dându-ți un fel de aripi. Cum să accepţi, dintr-odată, să nu mai „zbori" – când oamenii din jur încă o fac? „Cum ar fi să ştiu eu că nu mai am maşină în faţa blocului? N-aş putea!" îmi spune nea Tudor (şofer semiprofesionist). Totuşi, plăteşti un preţ, devenind o fiinţă bionică. O parte din creier e mereu irigată pentru a se concentrată asupra maşinii, ficatul e mai umflat, şi în general, „corpul străin" din trup, dereglând funcţionarea organelor „naturale", și ocupând şi o parte din... duh. De aceea, trupul şi sufletul zburdă, totuşi, de bucurie, când pot să scape de povara hardughiei!

Condusul e şi un dopaj în relaţia cu oamenii, ajutând la comunicare. Dar trupurile „bionice" rămân oarecum infirme, incapabile de luptă şi de apărare. Cu inima mai obosită, nu mai poţi posti, nu te poţi linişti, gândul ţi se pleacă mai mult spre cele de aici, neputând lua aminte la sine, astfel că eşti mai departe de Dumnezeu. Lui nu-i place să ne „dopăm", cu altceva decât cu Duhul, fiind tari întru slăbiciunea

pentru El [II Cor. 12, 9]. De asemenea, nu-I place să fie împărţit cu altă posesiune – o spune şi Ieronim –, iar automobilul nu poate fi considerat chiar cu totul „obligatoriu”.

Viitorul este, oricum, fără automobil: vine vremea când nu vei mai putea conduce, iar pe lumea cealaltă, desigur, nu se şofează (acelaşi lucru se poate spune despre toate celelalte obligaţii şi griji lumeşti). Cine poate înţelege acestea (mai ales având acces la un asemenea privilegiu deja), să înţeleagă. Probabil preoţii şi oamenii care Îl împărtășesc pe Dumnezeu ar trebui să caute, pe cât le stă în putință, să se debaraseze de această apăsare. Și să fie ca Pr. Galeriu, ca Pr. Raphael Armour, ca Victorin stareţul, ca Papa Ioan Paul II şi ca multe alte fețe bisericești, întregi ai misiunii lor.

***

Ţuţea: „Ce pustiu ar fi spaţiul dacă n-ar fi punctat de biserici”! Aceasta se aplică, în primul rând, la o zonă precum China comunistă. Dar se înţelege la fel de bine și în ţările unde nu sunt biserici ortodoxe – mai ales după ce în sfârşit găseşti una. Tot aşa, ce pustiu ar fi și timpul, dacă n-ar fi punctat de slujbele bisericeşti!

***.

Nu-i poţi împiedica pe alţii să te invidieze când eşti bogat. Ţările influente, ca SUA, Marea Britanie,

Franţa, Germania, Spania, sunt urâte sincer de jihadiştii păgâni. Pe creştinii adevăraţi însă, ele nu-i complexează.

***

Ajuns în aeroport, după câteva luni între englezi, strălucitoarea Anglie rămâne deja afară. Înăuntru eşti aproape reîntors acasă: la ghişeu se vorbeşte româneşte şi, mai ales, reîntâlneşti acele feţe triste – uneori, cu necazul bun de invocat ca scuză –, şi chiar cu un soi de severitate reciprocă: noi nu aparţinem acestui paradis de aici. Şi, totuşi, în ochii lui Dumnezeu, adică *în adevăr*, nu e vrednic de dispreţ să fii doar *părtaş* al civilizaţiei Occidentului decadent, fără a fi şi *cetăţean deplin* al lui. E mai important dacă poţi să aparţinii şi altei ordini – a celor ce suferă o soartă mai grea (fără vină, ba chiar pentru dreptate), cu nădejdea paradisului nemincinos de dincolo.

***

E o ispită de la Dumnezeu să pară că ar exista o separare între civilizaţie şi ortodoxie: să fie adică mai civilizaţi heterodocşii. Atunci, cei neîncercaţi [I Cor. 11, 19] se vor da de gol, spunând: civilizaţia e rea, pentru că e la heterodocşi.

***

Demonul disturbării, al întreruperilor şi întârzierilor permanente, de la Cambridge, şi chiar şi din capitala noastră şi, în general, din toate locurile lăudate şi râvnite de oameni. Unele suflete nu trebuie să se *aşeze* acolo [Ps. 83, 3]. Ţine chiar de mărturia lor.

***

La biserica din Lausanne unde ţiganii au început să se înghesuie la mese, unii enoriaşi au ameninţat că nu mai vin dacă se continuă aşa. Alţii, în schimb, au avertizat că nu mai vin dacă ţiganii sunt alungaţi... Nu e chiar greu să fii bun, când privești de sus în jos...

***

Nu e nepotrivit ca reziduurile comunismului să sfârşească în puşcării, căci el a fost doar un alt nume al hoţiei. Ideologia sa haiducească spune: „să iei de la cei care au şi să dai la cei care nu au – ca să le dai o şansă şi lor" . Dar dacă aceia nu profită de şansă? Dacă cei săraci nu ştiu ce să facă cu darul şi se ajunge la ruină, de unde le mai poţi a doua zi? Pe „haiduc" nu-l interesează, pentru că experimentează pe bani munciţi de alţii... Comunismul a „produs" ceva doar atâta timp cât a avut ce fura: luând bunurile bogaţilor şi făcându-le publice. După care, s-a dus direct înspre faliment, cum se putea anticipa de la început, căci totul era doar un pretext subţire pentru furt, pentru încălcarea proprietăţii altuia – și a poruncilor a 8-a

şi a 10-a ale Decalogului [Ieş. 20, 15-17] –, în dispreţul aproapelui.

***

„A furat şi el o găină, e doar un păcat mic!” îl plânge toată lumea, când e condamnat. Dar la stăpânul găinii nu s-a gândit? După amărăciunea pe care i-a provocat-o, cum ar putea da ochii cu el? Cu atât mai mult cei în funcţii mari, care fură avutul obştesc: poate li se pare un simplu sport, dar nu e altceva decât o cinică nedreptăţire a aproapelui.

Despre iubirea lui Dumnezeu

Într-o mare aglomeraţie, fiecare se gândeşte la copilul lui – la *al lui*. Doar Dumnezeu se gândeşte la toţi – căci că toţi suntem *ai lui*.

***

Dumnezeu este iubire [I Ioan 4, 8] şi pe măsură ce te apropii de Dumnezeu îi iubeşti mai mult pe cei din jur, începând să vezi mai în adâncul firii lor, și astfel să-i înţelegi mai bine. Ca părinte, poţi înţelege bine tot ce face fiul tău, chiar şi când greşeşte – ştii de unde i se trage totul şi eşti alături de el. La fel, în apropierea lui Dumnezeu, îi vezi pe toţi oamenii ca pe fii ai tăi – iar pe toate celelalte vieţuitoare ca pe creaturi ale tale: cum să nu îmbrăţişezi deci totul cu iubire?

***

Legea se reduce, într-un fel, la emoţii. *Să te temi de Dumnezeu* [Lev. 25, 17]*... să-L iubeşti* [Deut. 6, 5]... E un mod de a exprima faptul că datoria noastră e dincolo de

formalisme şi de calcule legiste. Totul trebuie să vină, în chip desăvârşit, din interior, ca o pornire sinceră.

***

Iubirea este singurul mod de a nu greşi faţă de cineva (de pildă, ea e cea care le dă mamelor înţelepciunea neîntrecută cu care știu să îşi crească pruncii). Dacă nu iubeşti o persoană, trebuie să te străduieşti s-o faci. Să ţii la ea, să-ţi pese, să păstrezi faţă de ea inima deschisă [II Cor. 6, 12], să acţionezi aşa cum ai fi vrut să o facă altcineva cu tine [Mat. 7, 12]: dacă ţi-ai fi dorit ca celălalt să-şi dea viaţa pentru tine [Ioan 15, 13], atunci şi tu trebuie să o faci.

***

Dragostea, o bunătate dezinteresată, necalculată, *supra-raţională,* e lumina în care raţiunea poate funcţiona.

***

Logica iubirii, la Sf. Pavel: *Au rămâne-vom în păcat, ca să se înmulţească harul?* [Rom. 6, 1] Într-adevăr, Dumnezeu a zis că e rău să fie singur bărbatul lipit de El [Fac. 2, 18], El a vrut să facă din rodul păcatului, Solomon, un urmaş la tron [II Reg. 12, 25], și tot El a trimis prepeliţe cârtitorilor, în pustiu [Num. 11, 31]. Totuşi, nu tocmai asta era voia Lui deplină pentru noi. Iar *viaţă e în voia Lui* [Ps. 29, 6].

***

Pedagogic, atunci când oamenii înţelegeau din religie doar uciderea, li s-a spus să ucidă pui de turturică, miei şi viţei – de care le era milă –, ca să-şi înţeleagă crima şi să sufere astfel și ei pentru păcat. Dacă le-ar fi cerut să ucidă şerpi, n-ar fi avut acest efect.

***

Prin păcatele noastre, fiecare contribuim la uciderea lui Hristos [I Cor. 15, 3]. Şansa noastră rămâne, pe de altă parte, să-L înduplecăm să ne facă o favoare uriaşă tocmai pe Tatăl Celui ucis de noi [Mat. 21, 40] (în felul cum L-am ucis)... Aceasta încearcă să ne facă să pricepem pildele lui Avraam [Fac. 22, 2] sau Ieftae [Jud. 11, 35]. Mai mare dragoste decât a ni se ierta asemenea crimă nu se poate închipui...

Despre înţelesul Psalmilor şi al cuvintelor lui Dumnezeu

Psalmii sunt rugăciunea proorocului către Dumnezeu. Ca să înţelegi ceva din sensul lor trebuie, de aceea, să cunoşti puţin și din *intimitatea lui Dumnezeu.*

***

Psaltirea, ca un strigăt neîncetat către Dumnezeu al celor *fericiţi întru pătimirea pentru dreptate* şi *prigoniți pentru numele Lui* [Mat. 5, 3-11].

Cine, în lupta cu păcatul, se împotriveşte până la sânge [Evr. 12, 4], ajungând la necazurile pentru Iisus, la defăimările pentru dreptate, poate afirma şi el, cu toată smerenia, cele spuse în *Psalmi*, despre dreptatea proprie (doar că, oricum, nimeni nu îl va crede). Folosind cuvintele lui David, căci nu va grăi el, în numele său, ci Duhul [II Reg. 23, 2] va mărturisi în faţa prigonitorului [Luc. 12, 11], în deplină simplitate.

***

Psalmii strigă împotriva celor ce „au înfăţişarea adevăratei credinţe, dar tăgăduiesc puterea ei” [II Tim. 3, 5].

***

Aşadar, eşti tu împărat? întreba Pilat. Iisus îi dă de înţeles că da: *Ei ascultă de glasul meu* [Ioan 18, 37] De fapt, și toţi creştinii sunt împăraţi. Doar de aceea şi lor li se adresează *Psalmii* regali (precum 2, 17, 19, 20, 44, 50, 72, 88, 100, 109, 131 ori 143).

***

Moise a ucis un egiptean [Ieş. 2, 12], dar conform unei tradiţii, ar fi făcut-o în chip minunat: doar cu cuvântul.

Ilie a ucis preoţii idolatri în virtutea inspiraţiei cu care adusese, chiar în acel moment [III Reg. 18, 38-40], jertfa ce s-a ars singură.

Când omul duhovnicesc „se răzbună” chiar dacă îşi păstrează umanitatea, o face, întotdeauna, în virtutea unei lucrări minunate a lui Dumnezeu vizibile pentru toți. Iehu invoca acest semn, în lupta cu regele lui Israel: *Eu oi fi, poate, răzvrătitor, dar pe aceştia cine i-a ucis, dacă nu Domnul – că eu nu?* [IV Reg. 10, 10.]

***

Complexitatea moralei lui David: îl iartă pe Saul – ceea ce e concludent pentru atitudinea sa, definită de dragoste [I Reg. 26, 12; II Reg. 1, 23]. Totuşi, în război nu

mai iartă pe nimeni [II Reg. 8, 2] – căci atunci Duhul Însuşi îl mâna în lupta Lui, prin şuieratul frunzelor [II Reg. 5, 24].

***

Pavel îl blestema pe vorbitorul împotrivă [Fapt. 13, 10], Petru ucidea cu mustrarea [Fapt. 5, 5] şi se ruga pentru prăbuşirea şi moartea lui Simon Magul. Făcătorii de minuni pot fi şi aspri, spre răul unora. Nu pentru cei ca ei e învăţătura hristică despre iertarea aproapelui [Luc. 6, 37]: căci ei au în sinea lor izvor de iertare [Ioan 4, 14], la fel ca şi Iisus, care însă usca smochinul neroditor [Mat. 21, 19] şi îi biciuia pe vânzătorii de la Templu [Ioan 2, 15].

***

Părintele Stăniloae spunea (lui Sorin Dumitrescu) că o caracteristică a dumnezeirii este elasticitatea – aşa cum se poate observa ea la un trup tânăr, de pildă Mesia cel graţios, care nu zdrobeşte nici o trestie atunci când calcă [Is. 42, 3], şi răspunde „tu ai zis-o" [Mat. 26, 25], atunci când trebuie să dea vreo ştire rea [II Reg. 18, 27]. Dar şi omul bătrân, devenind mai rigid, mai ţeapăn, începe să semene, prin aceasta, mai mult cu Dumnezeu – Tatăl. Rigiditatea aceluia, se simte în felul cum se exprimă în evreieşte – parcă îl vezi cum ar da din cap, repetând cuvintele, ca bătrânii: „*Pământ* eşti şi în *pământ*..." [Fac. 3. 19]; „*înţeapă* călcâiul, *zdrobeşti* capul" [Fac. 3, 15] (în original, acelaşi

verb); „Ai *mâncat* din pom, te vrei *hrăni* din pământ” [Fac. 3, 17] (acelaşi verb); „Dacă *uiţi* Ierusalimul, să-ţi fie *uitată* mâna.” [Ps. 136, 5.]

La fel de viu este şi atunci când răspunde, oarecum nervos, dar şi emanând forţă: *Eu sunt Cel ce sunt* [Ieş. 3, 14] (şi care egiptenii zic că *nu sunt).*

***

Mulţimea Îl adoră pe Hristos [Ioan 12, 13], apoi Îl huleşte şi Îl ucide [Luc. 23, 21], dar Dumnezeu Fiul nu o condamnă, ci se roagă pentru ea [Luc. 23, 34].

Omul în genere e un antihrist, care ori de câte ori deschide gura despre Dumnezeu huleşte şi aruncă spre cer toate jignirile şi răutăţile posibile şi imposibile. Totuşi, pe Dumnezeu acestea nu Îl afectează. Nu poate fi atins, căci ştie Ce şi Cine este: *Eu sunt Cel ce sunt* [Ieş. 3, 14] – se prezintă El oamenilor.

***

Oamenii se înconjoară cu un strat de cuvinte – pe care Dumnezeu, în delicateţea Lui (de neînţeles pentru oameni), le preia ca atare. Lui Adam îi era urât singur [Fac. 2, 20], iar Dumnezeu acceptă: „Da, uite, săracul, e singur, *doar cu Mine*” [Fac. 2, 18]. La fel, Scriptura vorbeşte despre „violarea” lui Tamar [II Reg. 13, 14], deşi aceasta era prevenită prin oricât de multe semne. Nimeni nu trebuie să se aştepte, de aceea, la un limbaj direct al Cărţii sfinte.

***

E frumos să citeşti Biblia, dar mai frumos este atunci când și Biblia „te citește” pe tine: când îţi vin în minte pasajele citite demult, cu tot cu descoperirea înţelesului lor [Luc. 24, 45], ca o cale deschisă în faţa ta.

***

Când traduci dintr-un Sfânt Părinte, contrar aparenţelor, nu viteza e cea care contează în primul rând. Dimpotrivă, cu cât durează mai mult, parcă e mai bine (cu toate sacrificiile neprevăzute pe care o astfel de întreprindere le poate cere), căci important este să fii în comuniune cu acel Părinte, receptiv la lucrarea harului lui, primind-o, cu frică iubitoare, asupra ta, ca pe un fel de împărtăşanie.

Despre femeie – despre batjocură şi iubire

Cuvintele *de nespus,* care *nu se cade oamenilor a le grăi* [II Cor. 12, 4], sunt unele foarte directe – cum sugera şi Sf. Grigorie (Cuv. IV, 106) vorbind despre teoria elinească a graiului zeiesc. Este, într-adevăr, în ele o îndrăzneală care nu se potriveşte muritorilor.

Dumnezeu îl batjocoreşte direct pe diavol [Ps. 103, 27], în timp ce diavolul, hulitorul prin excelenţă [Dan. 11, 36], caută, prin toate mijloacele, prin orice faptă, să-I aducă batjocură Lui.

Pavel spune cu îndrăzneală dracilor să iasă, dar, pentru că oamenilor de rând nu li se cade să vorbească aşa, diavolul îi bate pe cei care cutează să-l imite pe Apostol [Fapt. 19, 11-15]. La fel, nu se cade ca blestemele Sf. Vasile să fie spuse de oricine, oricum.

***

În „meciul" de batjocuri dintre Dumnezeu şi diavol, căderea lui Adam a dat ocazia diavolului să ceară, cu îndrăzneala sa, putere asupra tuturor oamenilor, învinuindu-i pe toţi ca răi şi păcătoşi. Nebunia lui s-a putut vedea limpede de către întreg

cerul şi iadul doar când L-a ucis şi pe Cel ce era fără păcat şi mai presus de moarte. Tatăl poate da din nou acum, într-un consens unanim al îngerilor, harul vieţii veşnice tuturor oamenilor.

***

Fericiţi când vă vor ocărî pe voi şi vă vor prigoni, şi vor zice tot cuvântul rău [Mat. 5, 11]. Prigoana vine din încercarea disperată a diavolului de a-L batjocori pe Dumnezeu în sfinţi [Iov 2, 4]. Dacă nu poate prin păcat, încearcă printr-o moarte de ocară. Având în mână, prin ei, chipul lui Dumnezeu, Diavolul nu omoară pur şi simplu, ci răstigneşte: se arată măreţ faţă de cel sărac, ca să-l facă de râs, ca pe un nimic – deşi tocmai că nu e nimic, căci poartă Chipul. În toate, tiparul acţiunii lui e pura batjocură: aceasta trebuiau să fie porfira, tăbliţa şi celelalte [Ioan 19, 1-29]. Dar Dumnezeu întoarce toate aceste ocări asupra diavolului: Iisus învie, apoi Se înalţă, netulburat.

***

Tiparul batjocoririi se poate recunoaşte în toate atacurile ereticilor şi în tot păcatul. Dumnezeu însă, deşi nu predetermină, este mereu mai „iute de mână” decât cei care caută să-L înşele, astfel că niciodată nu se lasă batjocorit [Gal. 6, 7].

***

Dumnezeu îi bate pe egipteni cu muşte şi cu broaşte [Ieş. 8]. El i-a făcut, şi Îi e oricând la îndemână să-i batjocorească astfel. Şi dacă i-ar fi şi făcut special pentru asta – pe ei şi pe Leviatan [Ps. 103, 27] –, *cine poate răspunde împotriva Lui* [Rom. 9, 20]? Ei se aşteptau, probabil, să le trimită o armată de marţieni cu care să se bată ca nişte bravi. Nu să fie biruiţi de nişte simple muşte, şi de nişte bubiţe [Ieş. 9]...

***

Pentru că batjocura e atât de importantă în planul duhovnicesc, creştinul nu are voie să spună unui semen: *raca* sau *nebunule* [Mat. 5, 22] – peste asta nu se poate trece atât de uşor.

***

*Cum veţi zice sufletului meu: Mută-te în munţi, ca o **pasăre**?*[Ps. 10, 1] se revolta psalmistul. Tò στρουθίον, micuţa vrabie de care vorbea, conform Septuaginta (ebr. צִפּוֹר, *ţipor*, *pasăre mică*), e cea care e contrapusă şi Leviatanului: omul nu se poate juca cu acela, nu-şi poate râde de el *ca de o vrăbiuţă* [Iov 41, 5]. Tot ca pasărea neajutorată sunt însă şi fiicele Ierusalimului luate în robie [Plâng. 3, 51-2], culmea batjocurii fiind să mai şi trebuiască să cânte, spre amuzamentul cuceritorilor [Ps. 136, 3]. Diavolul poartă oricum o ocară în sine, prin aceea că, la fel ca animalele, nu poate depăşi registrul ludic [Iov 1, 7] – fiarele vânează în joacă; pisica nu rezistă să nu se se distreze cu şoarecii prinşi. Dar

de aceea se şi foloseşte echivocul paradoxal al lui ἐμπαίζω, *a batjocori, a se juca/distra cu*, în legătură cu Leviatanul: nu doar voinicul Samson ajunge obiect de distracţie [Jud. 16, 25], ci şi Dumnezeu poate asta, chiar cu monstrul cel mai înfricoşător – după cum traduce tradiţia românească: *balaurul acesta, pe care l-ai zidit a-l batjocori pe el* [Ps. 103, 27].

***

Pentru majoritatea oamenilor, mijlocul cel mai la îndemână al batjocurii diavoleşti este împreunarea trupească. Aparent, ea e inocentă, căci ţine de firea trupurilor, căreia omul îi e părtaş. Doar că asupra firii căzute, asupra întregului regn animal, diavolul a căpătat o anumită putere [Rom. 8, 20], după căderea omului (nu neapărat prin vreo lege, ci câştigând o îndrăzneală asupra ei – deși unii teologii englezi darwiniști nu văd nimic nedemn de Dumnezeu nici în natură, imaginându-și chiar „un paradis unde animalele au colții înroșiți de sânge”, cum spunea Revd. Michael Roberts). Pofta trupului, în lumea şi natura căzută, supusă morţii (tocmai prin aceasta supusă morţii) este duşmănie faţă de Dumnezeu, spune Apostolul [Rom. 8, 7]. Faptul că batjocoreşte şi firea necuvântătoarelor – făcând, într-un fel, zadarnice raţiunile lui Dumnezeu din vietăţi – nu îl poate satisface deplin pe diavol, căci doar omul poartă adevăratul chip al lui Creatorului, către care e ţintită batjocura sa, în vreme ce vieţuitoarele rămân oricum nevinovate.

Împreunarea trupească în sine trimite de aceea către o formă de umilire chipului dumnezeiesc – printr-un fel de coborâre a persoanei, de anulare a respectului pentru ea: *pofta bărbătească* caută să nege chipul dumnezeiesc în ceilalţi, iar *pofta trupului* femeiesc tinde spre autonegare, umilindu-și chipul dumnezeiesc din sine. „Fiara” masculină pofteşte precum lupul vânatul, pe care îl vede neajutorat, cu formele lui rotunde. Femeia, dimpotrivă, îşi etalează micimea, fragilitatea, drăgălăşenia incapabilă de apărare – vai, deşertăciunea lumii căzute şi netinzând spre dumnezeire!

Bărbatul, atras de slăbiciunea femeii, o batjocoreşte. Femeia, atrasă de slăbiciunea „tinereţilor” bărbatului, cum spune slujba cununiei, îl batjocoreşte şi ea, în felul ei. Umilinţa reciprocă se întinde şi dincolo de actul împreunării, în convieţuirea lor, prin toate mofturile şi prostelile fiecăruia, apoi, prin ale copiilor rezultaţi – chiar dacă aceştia vin ca o consolare pentru soţi (părinţii, la rândul lor, îi batjocoresc şi pe vulnerabilii cei mici, prin mozoleala nelipsită iubirii condescendente).

Pofta trupului şi pofta bărbătească nu-L puteau naşte pe Dumnezeu [Ioan 1, 13], căci ambele sunt batjocoritoare la adresa Chipului. Dar, chiar dacă împreunarea în sine este pentru om un păcat ruşinos, ea e mântuită dacă soţii se poartă responsabil, ţinând-o în limitele firescului şi utilităţii – nasc copii, ca să continue neamul, şi se ajută unul pe altul în vieţuire (cum mai învaţă slujba cununiei). Atunci, în loc să se umilească unul pe altul, se însoţesc ca doi

dumnezei. Astfel, împreunarea ca dragoste, mângâiere şi dăruire reciprocă, nu mai poate fi învinuită de diavolul, întrucât oamenii se poartă ca adevăraţi purtători ai Chipului. Inundând unirea trupească de raţionalitate, dragostea o face bună, în direcția *bunătății* [Fac. 1, 31] firii create de Dumnezeu, iar căsnicia devine o *cale* spre rai.

***

Berzele, cu perechile lor fidele, îşi fac cuiburile sus, în mijlocul satelor, ca adevărate icoane ale vieţuirii curate, în văzul tuturor.

***

Bine îi e fiecăruia să fie aşa cum se găseşte, şi e preferabil *să nu cauţi femeie* [I Cor. 7, 26-27], şi să nu-ţi asumi această obligaţie ostenitoare – spune Pavel. Trebuie s-o faci totuşi, dacă alternativa e mai rea (și pe un alt plan): când eşti altfel în pericolul de a cădea în curvie [*Ibid.* 7, 9]. Mai sfânt lucru ar fi însă să fii altarul pe care se ard, ca jertfă, pofta trupului sau pofta bărbătească – prin care diavolul l-ar fi putut batjocori pe Dumnezeu.

Dacă soţii primesc un dar aşa de minunat, copii, drept consolare pentru umilinţa lor din căsnicie, cum nu va primi darul mai de preţ, *numele în mijlocul casei Domnului* [Is. 56, 5], cel care pentru Dumnezeu nu caută femeie [Mat. 19, 29]? Dacă slujba îi face regi şi regine pe cei cununaţi, desigur că Domnul nu va uita nici

de pâinea îngerească [Ps. 77, 29] a celor ce nu au *sfoara pusă în trei* [Eccl. 4, 12], ci poartă în ei o luptă cu firea. Pâinea lor zilnică [Luc. 11, 3] şi undelemnul pentru capul lor [Ps. 91, 10; Mat. 6, 17] nu vor lipsi, până când vor fi chemaţi să-și lepede cortul de aici [II Pet. 1, 14].

***

Dacă pofta bărbătească [Ioan 1, 13] nu e ceva suficient de bun pentru naşterea dumnezeiască, nici bărbăţia în sine nu poate fi prea grozavă în ochii Celui de sus. De fapt, gestul ei tipic e ridicarea, mioapă, a sabiei, spre răpunerea de sabia celui de alături [Mat. 26, 52]...

***

La unii, răutăţile faţă de partenerul de viaţă vin din ciuda pentru neputinţa de a-şi stăpâni atracţia fizică – fiindcă nu văd unirea ca pe o împlinire, ci ca pe o capitulare în faţa unui asalt ocult şi ostil. Partenerul le pare un fel de vraci, care lucrează împreună cu forţe malefice, o întruchipare a curselor demonice.

Dar alteori, oamenii sunt răi cu cei de sex opus doar dintr-un impuls hormonal necontrolat – un fel de reducere la esenţă a comportamentului sexual. Fără să conţină un dispreţ sau o duşmănie de fond, răutatea reprezintă o „descărcare" de tip sexual – „agresorul" aşteaptându-se chiar ca celălalt să consimtă la asta, cu o reacție complementară. (În căsni-

cie, de regulă, nu se bagă în seamă toate aceste „mărunţişuri". Cu atât mai mult, în duhovnicie, nu trebuie să bagi în seamă orice, ci să rabzi, dacă eşti „soţia" „Mirelui" [Is. 62, 5], măcar cât rabdă femeile din partea soţilor lor.)

***

Dumnezeu ne învaţă iubirea adevărată chiar prin firea noastră atrasă de cea ce este mic şi vulnerabil: *Ştiţi să hrăniţi pe fiii voştri* [Mat. 7, 11]... Femeilor le e uşor să-i iubească pe copii în general, pentru că sunt mici. Cum şi bărbaţii le iubesc pe femei, şi cei mari, în general, pe cei mici – pe când, din perspectiva veveriţelor, de pildă, femeile ar putea părea un fel de monştri.

Bătrânul Petru Îl iubea pe Iisus [Mat. 26, 33; Ioan, 21, 7], iar Iisus îl iubea pe tânărul Ioan [Ioan 13, 23]. Ἀγαπᾷς με; („Mă iubeşti?") îl întreabă la final Iisus pe Petru [Ioan 21, 15-16]. Bătrânul ezită însă să Îi mai răspundă astfel Celui întors de dincolo de moarte (îi spune doar φιλῶ σε – mai degrabă, *te îndrăgesc, sunt înclinat, atras spre Tine*).

***

Nu te atinge de mine (trupul Domnului era palpabil, ca şi la atingerea lui Toma), *că nu m-am suit la Tatăl Meu* [Ioan 20, 16-17].

Nu mai sunt aşadar doar un *rabuni*, ci ditamai Înviatul din morţi. Ţie nu ţi-am trimis [Ioan 15, 26] încă

Duhul şi eşti încă sub primejdia căderii în patimă, iar cei 7 demoni (ai poruncii a 7-a) [Marc. 16, 9] se pot încă întoarce. Nu te resping, dar, dacă Mă vrei, hai, urmează-Mă la Tatăl, învaţă de la *eros* pe *agape* şi atinge-Mă, dacă vrei, dar nu superficial, ci spiritual. Dragostea pătimaşă pe care i-o purta, iniţial, Maria Magdalena lui Iisus, conform evangheliilor apocrife, fusese şi ea un semn, un început de credinţă.

***

Dumnezeu dă puterea de a uni, dar totuşi El nu a venit ca să împlinească și să desăvârșească iubirea conjugală, cum crede C.S. Lewis.

***

Omul duhovnicesc, spune Pavel, nu e împotriva căsătoriei, ba pare că ar fi mereu gata să se căsătorească [I Cor. 9, 5] (vezi, în Pateric, exemplele unor Avva Macarie sau Avva Olimpie). Doar că el *nu caută* asta cu tot dinadinsul, ci aşteaptă [I Cor. 7, 27] şi el, ca femeile, o propunere convingătoare, prilejul potrivit. Evident, ca din întâmplare, acel prilej nu va veni niciodată, căci dragostea lumească nu are ceva atât de consistent pentru a convinge un bărbat. Doar Ietro [Ieş. 2, 20] şi Noemina, mama lui Rut [Rut 3, 4] concep, ambii, cu raţiune bărbătească, un astfel de prilej – pe când fecioarele obişnuite au doar... minte de femei, neputând gândi nimic serios despre căsătorie. Astfel că ele nu se oferă unui soț, ci vor să fie curtate, să li

se facă jurăminte – dând mărturie, într-un fel, că însoţirea în sine, pe gratis, nu e de folos (nu femeia lasă pe tată şi pe mamă pentru a se uni cu bărbatul ei, ci bărbatul [Fac. 2, 9] e cel care insistă pentru asta, oferind garanţiile). Ca apoi soţul să le „cunoască” [Fac. 4, 1], descoperind că nu se bazau pe nimic când încercau să fie selective ...

***

Într-un mediu internaţional cum e Cambridge-ul (şi Anglia în general), frapează deosebirile între tipurile de frumuseţe ale tinerelor de diferite naţionalităţi. Englezoaicele, dulci la faţă, băieţoase, cu mâini mici şi trunchi mai masiv (silueta potrivită unei clime mai reci), cu păr subţire, în nuanţe de gri cafeniu (a cărui perfectă adaptare o constaţi la prima ploaie). Româncele, mai şterse la faţă, însă frumoase şi din spate: cu picioarele lungi şi părul mătăsos, și mai gingaşe ca fire – dar nu atât de gingaşe ca meridionalele. Indiencele, cu segmentele lor frumos proporţionate, braziliencele, cu forme rotunde etc. În general, tocmai calităţile unora descoperă lipsurile celorlalte. Probabil e umilitor pentru femei să fie analizate astfel. Dar n-a făcut Dumnezeu perfectă frumuseţea fizică a femeilor, pentru că vrea ca să Îl iubim din toată inima pe El. Pentru căsătorie suplineşte, din belşug, orice lipsă, orbirea poftei bărbatului. Cele înţelepte pot apoi să profite de afecţiunea pe care o creează obişnuinţa, transformând-o într-o legătură (dependenţă) trainică

– cu ajutorul dat de Dumnezeu prin Taina Cununiei). Doar prin credinţă, femeile câştigă o personalitate care le pune în umbră aspectul fizic. Tendinţa lumească este de a truca, prin poze, şi de a regiza, prin filme, pentru a ascunde cât mai mult acele „imperfecţiuni” – în scopul creării iluziei unei frumuseţi fizice ideale – o *nebunie mincinoasă* [Ps. 39, 5].

***

Multe femei (mai rar englezoaice) cred că trebuie să-şi împodobesc mâinile cu manichiură, iar patima le face *mâinile molatice* [Sir. 25, 26] – un semn dat de Scriptură răutăţii lor.

Mai de preţ e însă podoaba hărniciei, a urmelor muncii smerite: acea „manichiură” e mult mai frumoasă, pentru oamenii cu minte.

Iar podoaba lor mai frumoasă decât a crinilor ţarinii [Mat. 6, 28] şi cu adevărat nestricăcioasă este cea a duhului blând şi liniştit [I Pet. 3, 4], care nici nu e din lumea aceasta.

***

Totul, în femeie, este construit în vederea iubirii. E imposibil să nu fii mişcat de ea, să nu fi atins de această tentaţie, de a o iubi.

***

Femeia se mărită prin farmecul ei. Iar bărbatul, chiar și nevrând, o iubește, dacă a luat-o alături. Dar mariajul nu se menţine tot prin farmec – supradozarea lui conduce la o reacție de respingere – ci prin seriozitate. Devenind mai masculină (aşa cum se întâmplă cu femeile care nasc, cărora li se lungesc palmele şi labele picioarelor) bărbatul o va iubi mai mult, ca pe sine însuşi, conform noului ei statut, de ajutor şi companioană.

***

Copiii au dreptate să vadă în actul sexual forma unei agresiuni. Dar cea care „suferă agresiunea" este şi cea care poartă apoi rodul zămislit, având consolarea naşterii.

***

Coroana creaţiei e femeia, prin care Dumnezeu îl poate batjocori decisiv pe Satana. Leviatanul e fi cel mai de râs tocmai supus înaintea fetiţelor [Iov 41, 5].

***

În vorbirea pământească, pe genuri, există un fel de alint. Pe lumea cealaltă, a „cuvintelor de nespus" [II Cor. 12, 4], probabil nu se va mai face diferenţa, în vorbire, între masculin şi feminin [Gal. 3, 28].

***

„Fericit *bărbatul*”, spune psalmistul (1, 1), căci femeia a păstrat ceva din vina originară: adusă omului după adormirea lui Adam, ca un fel de cursă, ea l-a atras în păcat fără nicio greutate. Îi cere bărbatului să placă *ei* mai întâi, nu lui Dumnezeu, sau cel puțin în mod egal – observă Sf. Pavel [I Cor. 7, 33]. Femeile care se mântuiesc au însă ceva din mintea bărbatului – mai spune Amma Sara din *Pateric*.

***

Episodul căderii adamice se tot repetă mereu [Os. 6, 7]. La fel, cel al Evei.

Fereşte-te de văduvele tinere [I Tim. 5, 11] – căci ele *poftesc să se mărite*. Și *cel ce lasă femeia o face să preacurvească* [Mat. 5, 32].

Femeia devine mai uşor, din cineva, *ceva*, reintrând în arhetipul căderii sale. Infirmitatea ei spirituală derivă din slăbiciunea [I Pet. 3, 7] firii trupului ei, şi din dependenţa pe care aceasta i-o dă faţă de planul social, de adunarea oamenilor, neputând *cutreiera pădurile*, după expresia eminesciană.

***

Femeile poftesc să se mărite *când le înfierbântă duhul contra lui Hristos* – spune Apostolul [I Tim. 5, 11], pentru acel reziduu din batjocura adusă de Satana la adresa lui Dumnezeu, prin Eva. Ca să nu se facă totuşi de râs numele Lui în ele, le ia cu totul mintea

femeilor uşoare, înainte de a se purta ca nişte zdrenţe.

***

Ce diferenţă între epocile trecute, când era acceptată de societate bătaia femeii de soţ „cu măsură”, şi cea de azi, în care bărbatul face în toate voia cea rea a femeilor, cu gândul doar la traiul moleşit de aici.

Laureatul Nobel pentru Medicină, englezul Tim Hunt, la 72 de ani: „Să vă spun problema mea cu fetele. Trei lucruri se întâmplă atunci când le ai în laborator: tu te îndrăgosteşti de ele, ele se îndrăgostesc de tine, iar, când le critici, încep să plângă”. Desigur, a trebuit să îşi dea demisia, după emiterea unei asemenea grozăvii. Un scandal de acelaşi tip, are loc, în acelaşi timp, în România: un ministru e obligat să demisioneze după ce a remarcat, ca şi Iisus [Mat. 5, 32], că nevestele abandonate acasă de emigranţi ajung să desfrâneze.

Orice astfel de adevăr despre femeie, poate fi numi azi *sexism*, pentru care diavolul te taxează neîntârziat. *Nu vă atingeţi de unşii Mei* [Ps. 104, 15], zice Domnul. *Nu vă atingeţi de femei, profeţii mei în Biserică* [1 Tim. 2, 11-12], pretinde şi diavolul. Orice ați spune, vi se va socoti o vină, feriți-vă deci cu totul [Mat. 27, 19]. (Sexismul e problema, în niciun caz păcatul...)

***

Eva, femeia, nu e sub lege ca Adam (n-a auzit-o). Ea îi este ajutor [Fac. 3, 20; Tob. 8, 6] lui Adam (omului pământesc) ca îngerul (și, de fapt, întreg cerul) pentru om – chiar dacă îngerul îi e superior. Era lucrul după care Adam tânjea.

***

Aparent, pe Eva, Dumnezeu nici nu o scoate din rai. Ea este „viaţa" [Fac. 3, 20-23] – într-un fel, amintirea dulceții raiului. Gustarea vinovată din „pomul vieţii" – icoană a vieții adevărate, a dus însă imediat la excluderea din raiul autentic.

***

Era rău pentru Adam să fie singur [Fac. 2, 18]? Ce remarcă hulitoare a rostit în gând! Era cu Dumnezeu, cum nu era nimeni cu el? Sătul de *suspin* şi de *neorânduială* [Sir. 36, 27], a primit deci, o cale mai largă, un antihrist. Unul duios şi iubitor, ca să-i fie totuși robia uşoară.

***

Adam o cunoaşte [Fac. 4, 1] pe Eva, cum cunoscuse şi animalele, dându-le nume [Fac. 2, 20] – anticipând, oarecum, gustarea din pomul cunoştinţei [Fac. 2, 17]. I-a cunoscut, dincolo de aparenţe – ce ţin de înfăţişarea rezonabilă, de egală, ba chiar eclatantă, de superioară

–, limitele, ruşinea, nimicnicia, ocara, batjocura pe care o poartă în fire. În acest fel însă, mai bine nu o cunoştea! Eva, de pildă, nu l-a cunoscut pe Adam (deşi şi ea, după gustarea din pom, a cunoscut că e gol [Fac. 3, 7]) – dar a rămas totuşi cu o anumită teamă faţă de necunoscutul din el. Pentru Adam însă, ea s-a redus la cunoscuta, „femeia lui”, un fel de balaur de jucărie, de care nu mai are a se teme. Fiind slava lui – pentru că îi slujeşte, o arată străinilor ca să se laude [Est. 1, 11] – cum arăţi o pasăre din colivie, spre distracţia fetelor [Iov 41, 5]. Trebuie totuşi să păstreze o anume îngăduinţă faţă de ea, dacă vrea ca rugăciunile să nu-i fie împiedicate [I Pet. 3, 7].

Și călugării pot cunoaşte femeia, fără să intre totuşi pe orbita ei, şi fără ca ea să-i cunoască drept „goi”: nu dispreţuind-o, ci respectându-i înfățișarea de egală. Căci, de fapt, lui Adam doar i se pare că o cunoaşte: în timp ce îşi spune în sine asta (bazându-se pe supremaţia fizică), scapă din vedere că şi ea poate fi la fel de tare, şi uneori mai tare ca el [III Ezd. 3, 12; 4, 22].

***

Femeile sunt bune, într-adevăr, dar nu pentru ceea ce cred mirii lor. Mulți se căsătoresc dintr-o fericită confuzie, și descoperă la bătrânețe ce comoară au avut lângă ei.

***

Eva a păcătuit (aproape silită de insistenţele diavolului) cu gândul de a face un lucru bun, *vrednic de dorit* [Fac. 3, 6], deci o simplă greşeală, cu un motiv (fie el şi un pretext fabricat). Apoi, Dumnezeu nu îi reproșează şi ei că a greşit, căci femeia ştia că El e îndreptăţit întru cuvintele Sale [Ps. 50, 5].

Însă tot ea e apoi cea care îl ia „în vizor" prin aceasta fiind o icoană a omului duhovnicesc [Fac. 3, 15]. Într-adevăr, ea e luată din bărbatul ei, pe nume Adam (Pământ), aşa cum omul e luat din pământul adevărat. Adam devine dependent de roadele acelui pământ, plin de spini, iar Eva, de Adam, şi de nebunia lui de stăpânitor, căci pedeapsa păcatului e regresul la origine, şi dependenţa de ea.

***

Cunoaşterea Evei de către Adam [Fac. 4, 1] are loc după izgonirea din rai, când acţiona deja *cunoaşterea binelui* ***şi răului*** (binele fiind nelipsit) ce intrase în firea lui Adam, robind-o [Rom. 7, 23]. Eva, de altfel, se cunoscuse oarecum încă dinainte pe sine [Fac. 3, 7]. Era vorba însă doar de o aşa-zisă cunoaştere, care dispreţuieşte şi caută să supună, să umilească (cum aveau să încerce şi sodomiţii, cu îngerii [Fac. 19, 5]). Se vede deci de aici urgenţa izgonirii omului din rai [Fac. 3, 22]: cu acea deprindere, el s-ar fi apropiat negreşit şi de pomul adevăratului bine, viaţa cea veşnică în Dumnezeu), iar atunci căderea i-ar fi devenit ireparabilă, fără vreo putinţă de mântuire.

Impulsul său bărbătesc muritor, de a „cunoaşte”, se va consuma deci doar cu „viaţa”-surogat [Fac. 3, 20], femeia sa, doar o preînchipuire a *vieţii* celei adevărate, dată de Duhul.

***

Eva e icoana proorocului (a omul duhovnicesc, care este ca o femeie, faţă de Dumnezeu), şi el ispitit, cu insistenţa, de Dalila [Jud. 16, 15]. Nu e independentă, de capul ei, ca un bărbat. Ci e atrasă şi stăpânită de omul mai trupesc [Fac. 3, 16], acela îi dă sarcini, iar ea le poartă – cum se întâmplă şi în Biserică: episcopii domnesc în locul apostolilor, uneori chiar asupra lor [III Ioan 1, 9] (aşa cum şi Sinedriul a avut putere asupra lui Iisus). Dumnezeu o protejează însă: are grijă să o întrebe la mijloc [Fac. 3, 13], încadrând-o între două alte discuţii, căci El îi cunoaşte misiunea de pe urmă [Fac. 3, 15].

Despre viaţa solitară şi monahism

Show me the meaning of being lonely, spunea un cântec lumesc ...

Unele Biblii occidentale traduc, în pasajul unde Hristos vorbeşte despre inutilitatea căsătoriei, „Nu toţi pot *primi* cuvântul acesta” [Mat. 19, 11], în loc de *pricepe* – iar sensul e tentant: nu primesc, pentru că aşa decid ei, ca persoane libere. Totuşi, nu se poate ocoli faptul că sensul originalului χωρέω e aici într-adevăr *a pricepe*, oricât de incomod ar fi pentru cineva. Îl regăsim de altfel folosit la fel la Mat. 15, 17, chiar dacă vedem, la Ioan 8, 37, unde „cuvântul” nu mai stă în acuzativ, ci e subiectul, nuanţa: „cuvântul Meu *nu încape* în voi”. În Septuaginta, mai găsim şi primul sens literal al verbului, ca *a da/avea loc pentru* – în Fac. 13, 6 – ca şi sensul comun, practic, de *a încăpea* (din III Reg. 7, 38; 18, 32; II Par. 4, 5), de unde şi sensul derivat de *a pătrunde, a înţelege*, în Înţ. 7, 23. Folosind aici verbul de *a pricepe,* Mântuitorul nu-i obligă pe toţi oamenii să urmeze celibatul, doar ca să nu se cheme nepricepuţi, căci nu spune: „căsătoria e rea”, ci doar: „fără folos”. *Folosul,* aşadar, îl cântăresc singuri cei care decid să renunţe le ea, netemându-se

de păcatul desfrânării, cum lămureşte Apostolul [ICor. 7,9]. Nu toţi oamenii sunt în această stare, ci dimpotrivă, foarte puţini. Iar lipsa de *folos* are o explicaţie cât se poate de simplă: oamenii nu sunt căsătoriţi în viaţa viitoare [Mat. 22, 30].

***

Îngerul care a căzut a fost heruvim, din cei care au 1.000 de ochi [Iez. 10, 12]. Acum, el priveşte cu acei ochi din lumea lui – inclusiv prin ochii oamenilor, căci are ceva din el în aproape fiecare din ei. Când ajungi în mijlocul lor, eşti supus unui fel de deochi, care Îl alungă pe Dumnezeu de la tine, prin privirile murdare de răzvrătire faţă de El.

În lumea lor, unde se pot vedea lesne unii pe alţii, oamenilor nu le e ruşine să-şi arate întruna feţele – unii chiar şi le şi afişează, mari, în văzul tuturor, pe tot felul de postere sau reclame. Fără să-şi dea seama că pe ele li se citesc păcatele, mici şi mari, şi mai ales Păcatul care urâţeşte cel mai mult, al îndepărtării de Dumnezeu.

***

Călugării care au dobândit discernământul, darul deosebirii duhurilor, îi cunosc cu adevărat pe oameni, chiar dacă sunt departe de ei, în pustie. Căci a cunoaşte omul înseamnă a cunoaşte duhurile care îl stăpânesc.

***

Dacă poţi să fugi, fugi de lume. Dacă nu, fă-te sabie. Ce sfat bun dă *Patericul*, pentru lumea de astăzi! Unde ai mai putea fugi de lume? Și a fi sabie e tot un fel de fugă, în sens de autoizolare. Totuşi, în anumite cazuri, autoizolarea, prin fugă sau prin sabie, rămâne calea uşoară, pe când calea adevărului e a sta pe loc şi a răbda cu nădejde.

Cei de pe urmă, care vor fi mai mari decât cei dintâi, nu vor face nimic, spune *Patericul.*

Vor fi fiind, poate, atunci, şi unii care se vor lăuda cu lucruri mari, şi totuşi aceia vor fi cu mult mai mici decât cei ce nu fac.

Timpul de pe urmă se referă, desigur, la toţi oamenii: desăvârşirea anulează toate virtuţile de până la ea.

***

Nu trebuie înţeles că „fuga de oameni” a călugărilor e chiar o fugă, deşi pustia e locul în care scapi de gâlcevile deşarte ale oamenilor. Dar, mai profund, tocmai mirenii sunt cei care *fug* de pustie. Se tem de întâlnirea cu Dumnezeu în singurătate şi de glasul conştiinţei, care se aude în tăcere, de aceea preferă să se ascundă în zarva şi forfota cetăţilor.

***

Monahii văd lumea din afară ca printr-un geam de sticlă – o limită despărţitoare nevăzută îi face străini, simpli spectatori al ei.

***

Aşa cum pentru unii mireni mânăstirea e o culme a plictiselii – bună de vizitat, dar în fugă –, pentru monahi, lumea este un fel de cameră îmbâcsită, unde totul miroase greu şi până şi respiraţia e dificilă. E un uimitor să vezi cum oamenii îşi consumă 95% din energie cu deşertăciunea care e relaţia între sexe. Dumnezeu, spunea un sfânt (Siluan), a făcut cele două genuri pentru a înmulţi dragostea. Dar totuşi nu cred că se poate bucura de atâta irosire. Viitorul – al lumii şi al fiecăruia – aparţine simplităţii şi singurătăţii.

***

Bucuriile lumeşti, ca nişte consolări, pe un fond de jale.

Chiar dacă n-ar avea motive vizibile de tristeţe, poţi simţi mereu cum pământul fuge de sub picioare: timpul zboară, omul îmbătrâneşte, moartea se apropie, şi tot ce e legat de lume e condamnat la pieire.

Un actor (Florin Piersic) povestea cum reuşeşte să plângă atunci când meseria i-o cere: conştientizează tocmai aceasta – omul e fundamental

trist (ceea ce înseamnă, pe de altă parte, că atunci când e vesel, joacă teatru).

La monah însă, bucuria nu mai e o amăgire de sine superficială, nici vreo consolare, pentru că timpul, îmbătrânirea, moartea au dispărut pentru el, odată retras din lume.

La el, e invers: pe fondul bucuriei, se adaugă uneori amărăciuni şi necazuri – la fel de superficiale, dar şi cu o repetitivitate tot atât de obsedantă ca în cazul bucuriilor oamenilor mireneşti.

***

Călugării îi iubesc, îi îndrăgesc pe toţi oamenii, dar nu pot rămâne între ei [Sir. 42, 17], nu se pot odihni în lume. Ar fi ca şi cum ar încerca să fie iarăşi copii: o fi copilăria o vârstă paradisiacă, minunată, dar la care nu te mai poţi întoarce. Călugării nu pot reveni la starea în care încă să se mai îndoiască de existenţa lui Dumnezeu, ca majoritatea oamenilor. Ei ştiu că Dumnezeu există.

Chiar dacă te simţi bine cu copiii şi îţi sunt nespus de dragi, la un moment dat, trebuie să te retragi, ca să nu fii ca măgarul între oi.

***

Dacă oamenii lui Dumnezeu ar sta permanent în cetăţi, între oameni, i-ar obliga pe cei din jur ca la un moment dat să se poarte cu ei fără menajamente [Mat. 26, 8]: cu indiferenţa, îndrăzneala şi doza de

nedreptate agresivă fără de care nu poţi supravieţui în aglomeraţii. De aceea, pentru toţi e mai de folos ca ei să petreacă în locuri izolate şi să-şi limiteze pe cât posibil contactele cu lumea [Mat. 26, 11].

***

Femeile nasc trupuri. Creştinii nasc suflete. De aceea, se numesc monahii „părinţi”.

***

Statisticile arată că în judeţele din Moldova cu multe mânăstiri, rata de fertilitate a femeilor (numărul de copii la 1 000 de copii cu vârste între 15 şi 49 de ani) e aproape dublă faţă de judeţele din Oltenia, cvasi-atee şi fără viaţă monahală – diferenţa fiind şi mai vizibilă în mediul rural.

***

„Când am mers la mănăstire, a început veşnicia” – spunea episcopul Justinian Chira. Toţi călugării simt că, în acel moment, timpul s-a oprit pentru ei.

***

Peste cele de mai sus, trebuie adăugat însă că şi călugăria are, dintotdeauna, şi mai ales azi, neajunsurile ei. În mediul monahal, nu dai neapărat doar lupta cu sine. Poate fi mai smintitoare lupta

surdă cu alţii – răutatea nu poate fi vindecată prin nimic, spunea Sf. Grigorie: nici prin belşug, nici prin lipsuri. Nu e uimitor să afli că în „Fenomenul Piteşti”, torţionarii perfecţi ai deţinuţilor erau chiar colegii lor de suferinţă – Cel rău, care pizmuieşte starea călugărilor, se poate folosi de toţi cei pe care îi biruie. Pentru această luptă dinafară – purtată împotriva comorii lor dinăuntru, sufletul – călugării sunt, aparent, cei mai puţin echipaţi: nu au de partea lor decât răbdarea şi nădejdea în ajutorul minunat al lui Dumnezeu.

Se poate chiar ca mânăstirea însăşi să îi arunce (mai ales pe cei pentru cei care timpul s-a oprit, oarecum, şi în alt moment decât cel al alegerii monahismului), pe o altă cale, nebătătorită, neumblată. Pentru toate ispitele îngăduite, Dumnezeu ne lasă însă acea cale de scăpare care e mai sigură pentru noi – credința e cea care o face mai sigură decât cel mai bătătorit drum

***

Sf. Ap. Pavel: *Feriţi-vă de tăierea împrejur* [Fil. 3, 2]. *Nu vă faceţi robi oamenilor* [I Cor. 7, 23]. *Nu răbdaţi porunci* [Col. 2, 20].

Părintele Alexandru Stan, la cursul de Drept canonic: *Voi, care urmaţi Teologia, n-aveţi ce căuta la mânăstiri! Dacă mergeţi acolo la un duhovnic nepriceput şi neştiutor de canoane, și acela vă leagă, vă poate scoate chiar și din preoţia pentru care v-aţi pregătit.*

Stareţul Efrem Vatopedinul, dimpotrivă, într-o conferinţă chiar la Facultatea de Teologie din Bucureşti, dădea glas celeilalte perspective a tensiunii ce există între monahismul cenobitic şi teologie: cuviosul avea un dinte împotriva studenţilor teologi care, în loc să fie atraşi de călugărie, duc o viaţă lumească obişnuită – pentru el, asta ar înseamnă impostură. E gelozia, care i-ar urgisi pe teologii cu școală, în mânăstirile de obşte.

Pr. Stan avea dreptate: monahii hirotoniţi fără şcolarizare teologică (sau cu una de formă) reprezintă chiar un pericol public, şi nu doar pe plan strict spiritual. Dacă un pelerin merge cu maşina la anumite mânăstiri, şoferul nu e lăsat să se odihnească noaptea, în timpul utreniei, nici nu i se dă cafea dimineaţă, la plecare, ceea ce îi poate pune realmente viaţa în pericol, pe un trafic mai dificil. Asta spune ceva și despre discernământul în cele spirituale al viețuitorilor retrași acolo.

***

Unii ieromonahi de acest gen acuză: Mireasa lui Hristos [Apoc. 19, 7] se prostituează atunci când discută (prin vreun teolog mai şcolit) cu ereticii! De fapt, e invers: se prostituează în alt mod: tocmai hirotonind preoţi ca ei! Nemaiavând alte mijloace de existenţă, aripa monahală a Bisericilor sărace îşi vinde uneori preoţia contra muncilor agricole: pentru unii oameni simpli, această impostură e o răsplată pentru care merită din plin să se spetească. Problema e însă că

apoi fac de rușine Biserica [Mat. 18, 6] prin tot ceea ce ei se grăbesc să învețe, ca preoți, din faţa uşilor altarului.

***

Monahismul trupesc poate fi și el un nou *jug al robiei* [Gal. 5, 1].

***

Preoţii căsătoriţi ar putea fi consideraţi bigami, spun unii apuseni – care au există tradiţia pioasă a legăturii mistice cu parohia (pe care inclusiv Sf. Grigorie de Nazianz o amintea). Pe de altă parte, preoţia necăsătorită e tot o variantă de monahism: acesta are, oricum, astăzi, ca principală sursă de finanţare, preoţia locaşurilor mânăstireşti. Preotul necăsătorit ar putea fi deci considerat un monah pe cont propriu.

***

O mânăstire lăudată din Moldova nu l-a primit ca frate pe un tânăr din satul de peste deal. Apoi, acela s-a făcut preot celib în Ardeal şi a ajuns episcop (Calinic Argatu): iar acum are în subordine toate mânăstirile eparhiei sale şi judecă, în comisiile Sf. Sinod, şi cazurile din mânăstirile moldoveneşti. În acelaşi timp, un curent larg de opinie continuă să glorifice discernământul monahilor din mânăstirea

respectivă şi, în același timp, să considere preoţia celibatară o eroare.

Despre preoţia necăsătorită se spune: „E o cale pe care poţi cădea în păcate, fiindcă ispitele sunt mai mari odată ce porţi haina”. Dimpotrivă, Fericitul Ieronim arăta că haina preoţească e o bună pavăză contra ispitelor din partea femeilor, care pot fi atrase de „penajul nupţial” al castității.

Deci şi pentru celibat poate fi de ajutor preoţia, chiar mai mult chiar decât este celibatul pentru preoţie (pe pr. Galeriu, soţia, deși încerca să îl imite și să îl urmeze, îl certa în biserică, atunci când întârzia cu spovedaniile, şi îi alunga enoriaşii, reproşându-i râvna: „Doar tu nu eşti călugăr, ci ai datorii faţă de familie!”).

„Nu te face nimeni preot dacă nu faci ascultare. Monahii fac ascultare. Uite, eu fac și eu ascultare: de soţie”, se dădea exemplu, cu naivitate, un tânăr cleric de mir. Sf. Pavel învăţa însă că fecioria trebuie să fie a celor stăpâni peste voia lor [I Cor. 7, 37], nu a celor care „ascultă” de oricine se nimereşte – ceea ce nu poate face casă bună cu curăţia [Num. 19, 15].

***

„Ascultare” în sens spiritual se numeşte supunerea faţă de poveţe pe care dacă nu le împlineşti, te păgubeşti sufleteşte. Mulţi numesc însă „ascultare” şi supunerea faţă de stăpânul abuziv, căruia dacă nu îi faci pe plac te pedepseşte trupeşte şi

eventual te și blestemă, încercând să profite de slăbiciunea cugetului tău.

***

Pentru oamenii duhovniceşti, chiar şi biserica, locaşul de adunare al întregii comunităţi, din care fac parte şi femeile uşuratice şi îmbrăcate nepotrivit, nu e destul de curată.

***

Chiar şi disciplina locului celui sfânt este *deşertăciune* [Eccl. 8, 10], după Solomon. Şi acolo întâlnești *principi pe jos şi slugi pe cai* [Eccl. 7, 10]. Singura rigoare în această lume e *rigor mortis*.

***

Studenţii la actorie sunt trecuţi de profesori prin sită şi ciur, în ideea că, după ce ies actori, devin dintr-o dată mari şi importanţi, astfel încât tot chinul va merita. Cel puţin unii constată însă apoi că nu au niciun public la picioarele lor. Ajung, să zicem, la un mic teatru de provincie, căruia rareori îi trece pragul vreun spectator. Atunci, încep să se întrebe: „De ce erau aşa aspri acei profesori?” – singurii la care se pot raporta, de altfel. Să fie de vină oare publicul rău din localitate, oare propria performanţă, oare profesorii? Miki, vechiul actor din Piteşti, când era întrebat de cineva: „Unde lucraţi?” – lucru care arăta

că respectivul nu îi frecventa teatrul – răspundea, abia stăpânindu-şi furia: „Lucrez la fabrica de întors fesuri!”

La fel se poate întâmpla cu preoţii fără enoriaşi şi cu monahii din mediile laice – precum în Siliştea lui Marin Preda, în Essex-ul englezesc, sau chiar şi din alte locuri, la fel de dependente faţă de centrele ateismului: îşi pot denatura mesajul, până la cea mai disperată formă de *kitsch*, sau altfel pot ajunge să blesteme necredinţa celor din jur (pe care ar fi trebuit să-i încurajeze pe calea credinţei).

N-ar fi și mai nefiresc atunci să-i și „încerce”, și ei, cu aere de profesori, pe niște „ucenici”, fie și o secundă?

***

Cei care aşteaptă, noaptea, în aeroport, s-ar culca pe orice parte, s-ar întinde, s-ar sprijini de orice, în timp ce lucrătorii de la aeroport, vin proaspeţi la 3-4 dimineaţa şi zâmbesc văzându-le feţele umflate de somn.

Avioanele ieftine ale lucrătorilor români sunt la ore imposibile. Totuşi, cei care se chinuie astfel cunosc, totuşi, fiecare, germană, spaniolă, italiană sau engleză la nivel conversaţional. Ce imagine stranie despre poporul român oferă străinătăţii aceşti emigranţi obosiţi, disperaţi şi poligloţi! La fel, e desigur greu pentru călugări să judece lumea după pelerinii obosiţi şi hiperevlavioşi care ajung să le treacă pragul. Le e uşor să se înalţe cu mintea faţă de societatea întreagă, dacă o cunosc doar prin aceştia.

***

Viaţa lumească nu e pentru totdeauna. Cea monahală, da, ar trebui să fie pentru totdeauna. Totuşi, cum zic încă unii şefi de chinovii că monah „ajungi" şi că decid ei cine „ajunge" sau nu, în funcţie de cum se descurcă, în analiza lor?

E scenă la fel de stingheritoare ca a cerșetorilor care colindă de toamna, dar totuşi cu pretenţia că astfel ar vesti naşterea lui Hristos! Țărani simpli, care nu înțeleg nimic, și care nu merită luați în seamă.

***

Balenele se hrănesc numai cu un crustaceu minuscul – krill. Aşadar, dacă într-o mare nu există astfel de crustacee, nu trebuie să întorci capul când cineva strigă: „Uite balena!" Nici în stânga, nici în dreapta [Mat. 24, 26], nicăieri.

La fel, monahismul se bazează pe o stare aşezată a comunităţii, pecetluită cu un semn al supremaţiei lui Hristos (o formă sau alta de teocraţie, fie şi la o scară redusă). Fără această condiţie, nu poate exista monahism autentic, cu valoare profetică. Unii monahi mai vechi au putut apuca să plece la mănăstire pe vremuri mai prielnice, după care au ţinut aprinsă acolo, prin eforturile lor, o făclie a monahismului, în ciuda condiţiilor exterioare alterate. Cei care se fac însă de la început monahi în condiţii neprielnice, n-au ce făclie să mai poarte. Chiar şi când fac bine şi

sunt sinceri în evlavia lor, lor le va lipsi statutul profetic – mai ales în marile lavre, unde și mediul favorizează cabotinismul şi impostura, fie ea şi impostura naivă.

***

Nebuniei ateismului nu trebuie să-i dai răspuns [Mat. 7, 6], în primul rând pentru că nu are rost, de vreme ce ea se contrazice şi se descalifică singură, de la primele cuvinte. Nu-i poţi oferi decât tăcere, zeflemea sau replici în doi peri.

Într-un mediu ateu, nu poate exista călugărie – doar, cel mult, o călugărie nebună, la fel de nebună ca lumea din jur. Aceea ar fi deci o călugărie fără călugărie – fără călugări şi fără vreo preocupare călugărească. Stareţul Victorin spunea uneori, cu un sarcasm greu de înţeles în lipsa imaginii de ansamblu: „Ia uite-l pe acela: zice că ar fi *călugher*!"

Nebunia [Pild. 26, 5] e deseori mai înţeleaptă decât înţelepciunea.

***

Pentru Tine, Doamne, florile-nfloresc, spune cântarea calofonică. Când a murit Victorin Oanele, marele stareţ, a venit iarna imediat, în aceeaşi zi. Era octombrie, iar frigul şi ninsorile au schimbat brusc tot peisajul.

Pentru unii ca el a făcut Dumnezeu lumea – chiar dacă unii sunt mai duhovniceşti decât

înţelegerea lui, aceia se mulţumesc să fie ca nişte îngeri în slujba lui. Lumea o are în centru pe Marta: Maria doar veghează duhovniceşte asupra ei, aşa cum Marta veghează trupeşte – şi i s-a repetat stareţului, inclusiv la moarte, că *era cu ale Martei.* Dar ce desfătare trebuie să fi fost din ceruri să vezi petrecerea unui astfel de *iubit al Domnului* [II Reg. 12, 25].

***

Monahismul filocalic e pentru cei care au *chilie în care intră să se roage* [Mat. 6, 6], care *iartă pentru a fi iertaţi* [Luc. 6, 37], cum spune Predica de pe munte. Nu şi pentru cei care *spun* predici pe munte, și care n-au *unde să îşi plece capul* [Mat. 8, 20], neputându-şi face colibă nici măcar pe Tabor [Luc. 9, 33].

***

A pretinde că îndrumarea duhovnicească a pustnicilor s-ar regăsi şi în mânăstirile de obşte – ce sporovăială pioasă!

Deşi bun, monahismul cenobitic a fost, dintotdeauna, de un părut folos sufletesc doar pentru orbi [Mat. 15, 14].

***

O întrebare stupidă pusă tuturor nou-intraților în mânăstiri. „De ce ai venit la mânăstire?”. La care e imposibil de dat un răspuns consistent, altul decât:

Treaba mea, afacerea mea cu Dumnezeu, în care nimeni nu se poate băga, nici măcar un duhovnic! – cum zice şi învăţătura uzuală, de altfel. Dacă nu se poate da un răspuns pe măsura întrebării – în genul: *Uite-aşa!* –, s-ar putea spune măcar: „Prefer să nu vorbesc despre asta."

În schimb, cel mai inadecvat răspuns, pe care însă mulţi îl aşteaptă, e în genul: *Ca să mă mântuiesc* – ceea ce e o dublă obrăznicie, căci pune semnul egal între mănăstire şi mântuire: ca şi cum cei din afară nu se pot mântui, iar cei dinăuntru nu se pot osândi! Întrebările iscoditoare nu merită lămuriri serioase, căci nu sunt puse cu gând pios, gata de fapte bune.

În Pateric, un răspuns dat Iscoditorului era, de aceea: *Am venit ca să păzesc pereții aceștia...*

***

Destui oameni cred că se merge la mânăstire dintr-o deziluzie în relaţiile cu alţi oameni. Dar ar putea fi o deziluzie, o decepţie, şi a nu reuşi să te integrezi într-o mănăstire. Atunci, unde ai mai putea merge?

***

Tendinţa chinoviilor e de *a strecura ţânţarul şi de a înghiţi cămila* [Mat. 23, 24-25] – căci aceasta e calea mai uşoară, în cele spirituale –, şi de *a curăţa partea din afară a paharului.* Un frate îi face altuia o nedreptate, apoi tot el îl pârăşte „duhovnicului" comun – unul

impus, de altfel –, răstălmăcindu-i vorbele şi acuzându-l că, la supărare, i-ar fi scăpat o înjurătură (şi aceea, formulată, cu atenție, la „pluralul idolesc”), acea reacţie e considerată de neiertat, iar cel nedreptăţit e exclus fără explicaţii din mânăstire (în dispreţul canoanelor), în timp ce pârâtorul, și autorul nedreptăţii e păstrat bine-mersi în lavră (desigur, nici acesta nu-şi va găsi liniştea, şi ulterior pleacă şi el, pretextând vreo neînţelegere, pe care singur o provoacă). Ce *deşertăciune a deşertăciunilor!* [Eccl 1, 2.]

***

Scăderile duhovniciei stareţului Victorin (a cărui harismă era mai degrabă de econom, şi în relaţiile interumane)... Spune: „Călugărul trebuie să prefere să moară de o mie de ori decât *să se mai întoarcă* de unde a plecat.” Dar, pe de altă parte, insinuează: „Dacă nu ascultă tot ce îi poruncesc, îl *dau afară*” – subînţelegând, aşadar: *extra coenobium nulla salus* (*afară de mânăstire nu există mântuire*).

***

Un drept a pierit şi nimeni nu ia aminte [Is. 57, 1]. Mânăstirea ar trebui să se pocăiască atunci când îi pleacă un frate. De multe ori însă se întâmplă invers: ea îi cere pocăinţă celui plecat, ca să-l reprimească – chiar dacă acela a plecat și izgonit, din postura de „rob” la nişte „ascultări” care se puteau face şi în alt loc. Dorinţa de parvenire sau nevoia ar trebui să fie

un mobil suficient, pentru unii novici, pentru a trece şi prin aceasta.

***

În organismul divino-uman care e Biserica, partea umană e uneori mult mai prezentă decât cea divină.

În vremea Sinodului I Ecumenic, cel mai important om al Bisericii era Atanasie, diaconul. Cum de nu fusese preoţit tocmai el, luminătorul tuturor? Câţi preoţi şi episcopi erau pe vremea lui Efrem Sirul? Cine îşi mai aduce aminte de ei? Dar cum se face că „alăuta Duhului Sfânt” nu a putut fi hirotonit niciodată preot? Maxim Mărturisitorul, la rândul lui, a fost doar monah. Cum de nu era măcar ierodiacon, el, cel atât de înţelept şi de important pentru mărturia Bisericii universale ?

Ţinând cont de acestea, n-ar mai trebui să fie o scădere dacă te-ai mai recomanda: „frate de mânăstire”? – atât au oferit oamenii (asupra cărora nu mai ai vreo pârghie de control, din clipa în care l-ai ales pe Dumnezeu). Sfântul Grigorie a fost arhiepiscop de Constantinopol mai puţin de 2 ani. Mântuitorul a predicat mai puţin de 4 ani. Atunci, o vieţuire ca frate de mânăstire de 4-5 ani, să zicem, ar mai putea fi socotită scurtă? Dimpotrivă ea poate face mai mult decât o viaţă întreagă.

***

Iisus îi adresează tânărului bogat un cuvânt aspru, ca o chemare nebunească, în felul struţului care nu se îndură de puii săi [Iov 39, 16]: *Vinde tot ce ai şi urmează-Mi Mie!* [Luc. 18, 22]. Mulţi predicatori se entuziasmează, dar totuşi nu aceea era chemarea adevărată a urmării Lui, ci mai degrabă o replică de încercare a credinţei, cum i s-a dat şi femeii canaaneence [Mat. 15, 26].

Adevărata chemare dumnezeiască e cea care face cămila să intre prin urechile acului, iar bogatul, în împărăţia cerurilor [Mat. 19, 24-26].

Dacă acel tânăr şi-ar fi lăsat averile, unde s-ar mai fi putut întoarce, în ziua răstignirii? Petru s-a întors la pescuitul său [Ioan 21, 3], dar bogatul n-ar mai fi avut bogăţia sa la îndemână... Iar cu Dumnezeul nostru (un Dumnezeu cu duşmani), trebuie să ai întotdeauna şi loc de întors.

Pentru cei 12 apostoli era mai uşor, fiind oameni simpli. Cărturarul Pavel, cetăţean roman, nu avea cum să fie printre ei, ci calea lui era alta [Luc. 9, 50] – nici la fel, nici altfel. La Dumnezeu toate sunt cu putinţă, nu numai cele simple şi uşoare – precum sărăcirea unora şi aşa săraci.

***

Sfântul Pavel n-a primit acea înţelepciune adâncă de la Domnul [II Pet. 3, 15-18] pentru a lucra ceva în felul celor 12 (cu ea, poate doar i-ar fi smintit pe unii mai slabi). Totuşi, tradiţia ortodoxă îl înfăţişează

drept egal în lucrare cu corifeul Petru, iar, când spunem „Apostolul”, ne referim mai degrabă la Pavel.

Sfinţii Trei Ierarhi, la fel, n-ar fi putut fi luminători ai lumii dacă s-ar fi predat pe sine încercărilor vieţuirii cenobitice. Ei sunt numiţi totuşi „cuvioşi”, fără să fi îmbrăţişat vreodată monahismul formal – cel consacrat astăzi.

Dacă ar fi căutat cu obstinaţie să fie monah, chiar şi Ştefan cel Mare ar fi ajuns, poate, doar un neadaptat, încă o victimă, printre atâtea altele, a abuzurilor constante din viaţa monahală, inclusiv cea românească (de care erau oripilaţi ocupanţii austrieci ai Olteniei, în sec. XVIII). În schimb, importanţa lui pentru Biserica noastră, prin lucrarea lui lumească, a fost inestimabilă. Iar călugării putneni se roagă azi voievodului, cu înduioşătoare candoare, ca unui făcător de minuni, și rugător mai osârdnic decât ei.

***

Sfinţii Trei Ierarhi, orăşeni care nu au fost monahi în sensul de azi (sub stăreţia unui purtător de camilafcă), şi care au slujit în oraşele natale – acolo unde aveau protecţia celor care îi cunoşteau pe părinţii lor (cum şi domniile voievozilor noştri se întemeiau pe loialitatea supuşilor faţă de predecesori) – îndată ce Grigorie şi Ioan au plecat de acolo, către slujiri mai înalte ale Bisericii, au fost vânaţi fără cruţare. *Nu poate pieri proroc decât în Ierusalim* [Luc. 13, 33] – pentru ei Ierusalimul a fost Patriarhia Constantinopolului.

***

Viaţa duhovnicească a mânăstirilor aduce uneori şi cu prozaica „Viaţă la ţară” din Topârceanu, unde se deschide gura pentru a spune: „Ce-ai cu noi bă, pentru ce să dăm cu var?!”

***

Diferenţa între viaţa de chinovie şi trăirea *Patericului* (de la care se revendică) o reflectă şi păţania Sf. Macarie, care a fost izgonit fără vină din mânăstire, la fel cum a trebuit să plece de altfel şi dintre oameni – fiind condus astfel de Pronie înspre vieţuirea cea mai înaltă, cea solitară, idioritmică.

***

Înainte, unii se făceau călugări ca să fugă de deşertăciunea splendorilor Bizanţului. Azi, singurul loc unde mai e arborat steagul bizantin este tocmai Muntele Athos. Iar unii merg la mânăstire fascinaţi de gloria Împărăţiei de odinioară, căreia azi îi putem vedea bine toată deşertăciunea. Totuşi, chiar dacă se şi înşală, nu pot fi învinuiţi, căci într-adevăr strălucirea ei a fost minunată, fie ea şi „neadevărată” (vorba Sfântului Varsanufie), ca virtuţile Apostolilor înainte de desăvârşirea prin Cincizecime. Ceva din Bizanţ nu poate însă muri, ci rămâne: noţiunea susţinerii adevărului bisericesc de către braţul puterii seculare

ţine de însăşi natura omului – cea creată bună de către Dumnezeu.

***

Curăţia sufletului (şi a trupului) poate fi resimţită ca o „haină grea" – cum se spune despre bătrâneţe –, iar asta şi din pricina pizmei celor răi (de aceea psalmistul se roagă ca ei „să nu mai fie" [Ps. 103, 36]. Toate păcatele ar putea fi reduse la acesta: pizma [Înţ. 2, 24; Iac. 3, 16], precum şi toate virtuţile, la una singură: iubirea aproapelui întocmai ca pe sine [Gal. 5, 14]. În cărţile despre despătimire, pizma nu-i amintită între „cele opt duhuri rele", dar totuşi despătimirea are un sens doar în cazul celor ce nu sunt dominaţi de pizmă – căci aceasta poate fi chiar un păcat contra Duhului [Mat. 12, 31], ce nu se poate nici spovedi şi, aparent, nici vindeca. Toate poruncile sunt date de fapt contra ei, căci păcatele sunt, în fond, nedreptăţi şi fapte ale pizmei, ce izvorăşte din neiubirea aproapelui.

***

În orice activitate, acolo unde există obiective şi performanţă, e şi Dumnezeu. Iar absurdul activităţii brute poate fi, pentru unii monahi, un răspuns la absurdul iscodirilor lumeşti. Totuşi, hiper-hărnicia maschează, de multe ori, mai degrabă o lenevire şi o neputinţă spirituală.

***

Nu ni se cere tuturor să mântuim pe alţii, arată Scărarul (III, 5), citând Scriptura: *Fiecare dă seama pentru sine* [Rom. 14, 12].

***

A devenit un clişeu – îndolielnic, dar mai încetăţenit decât o dogmă: a-ţi închina viaţa Domnului egal a te călugări. Într-adevăr, a rămâne necăsătorit e, în oarecare măsură, o profeţie a Zilei de Apoi [Marc. 12, 25], dar ea poate fi uşor compromisă de restul comportamentului tău. A fi sărac nu are chiar o valoare în sine – iar la mânăstire unii se duc tocmai pentru mâncare [Ioan 6, 26], aşa săracă cum e ea. Ascultarea o fac oricum toţi oamenii, peste tot, mai ales cei fără coloană şi fără Dumnezeu. Numai că ascultă de cine nu trebuie, fie și în numele unui pretext nobil [Ioan 5, 43].

Nu poţi spune nici: „N-am treabă cu Domnul, că nu m-am călugărit", dar nici: „Gata, am haina neagră, ea îmi asigură mântuirea" [Mat. 23, 5]. De unde o astfel de superficialitate, la creştini? Pe ce s-ar sprijini ea, din Scriptură, de la Pavel, din tradiţia unor Antonie, Arsenie, Macarie sau Alexie, de la Părinţi ca Vasile sau Grigorie? E o aproximare la fel de abuzivă, ca şi atunci când ai spune că „a purta un trening e tot una cu a fi campion de atletism". Cei care Îl caută cu adevărat pe Dumnezeu nu pot să nu respingă astfel

de îngroşări de tuşelor și confuzii grosolane, parcă proclamate cu o stridenţă voită.

***

Un timp, predica mirenească a invitat la martiriu – chiar până când acesta nu mai era de actualitate, cum vedem în vremea Sf. Antonie, care încerca cu tot dinadinsul să fie martir, influenţat de îndemnurile predicatorilor, dar nu i se accepta! Mai nou, de la o vreme, o temă principală este plasarea evlaviei doar în curtea mânăstirilor: acolo e viaţa creştinească autentică. Oare de ce nu se fac toţi acei predicatori călugări? Dacă ei nu sunt în monahism, de unde ştiu că e cazul să-i îndemne într-acolo pe alţii? Şi regimul comunist era descris de sofisticaţii intelectuali francezii drept unul ideal – fără ca vreunul să se mute în URSS. Mulţi creştini apără legenda existenței unui paradis îndepărtat, dar existent pe acest pământ, ca pe un sprijin moral de neînlocuit.

***

Pe drumul spre o zonă a lavrelor din Moldova, schimbi câteva autocare şi microbuze. Se simte când ajungi aproape de regiunea Neamţului, săracă şi fără industrie, fără cultură, ca orice zonă rurală, dar agresivă – inclusiv ca efect al aerului tare, care te face mai voinic. Tipul de şoferi se schimbă: ţin mereu să îţi spună că nu închizi sau nu deschizi uşa bine; unul

reproşează dacă încerci să tragi de o uşă blocată („N-ai văzut că e blocată, de ce tragi?”); dacă răspunzi că ar trebui să scrie, sau altfel să se desfiinţeze mânerul, comentează cu un cunoscut din faţă: „Are pretenţii, poate îi trag una.”

Ajungi la alt microbuz, iar şoferul spune răstit să nu urci, că va coborî el. Apoi, să nu urci, că nu pleacă încă. Apoi, te repede la orice gest sau întrebare. Dacă vrei să stai în faţă, ca să nu-l reţii prea mult când cobori: „Ce, ai pretenţii!” Dacă eşti iritat, în final, şi murmuri: „E complicat”, replică pe loc: „E complicat în capul tău!”

Ajuns la un schit din zonă, egumenul te tratează la fel. De data asta, în numele creştinismului înţeles de el! Refuză din start, cu voluptate, orice cerere, oricât de îndreptăţită. Deloc surprinzător, se miră şi că nu îţi convine: „Ştia el că oamenii cu şcoală se smeresc mai greu”. Cu „tupeul” de extern, îi zici că totuşi eşti destul de smerit, cu şcoala ta, dacă ai venit până acolo şi te oferă să ieși la munci brute, pe gratis, sub comanda lui – pe când poate el face aceleaşi treburi gospodăreşti ca acasă. „Dar fac şi muncă intelectuală”, continuă să răspundă, aiurea, fără să-și dea seama că asta era altă problemă.

Poate fi vorba şi de o „compensaţie” pentru religiozitatea zonei, căci, cum spune Sf. Grigorie (IV, 33), *purtarea sălbatică* (ἡ θρασύτης) e pentru unii credincioşi supapa preferată de refulare a pornirilor anticreştine pe care şi le cenzurează – căci, aşa cum tot el explica, cei mai mulţi preferă să-şi îngăduie patimi la schimb cu virtuţile lor (acesta e şi motivul

pentru care tocmai Ierusalimul este ucigaş de prooroci şi de Hristos).

***

Zona lavrelor Moldovei a fost ferită până acum de revoluţia morală pe care o aduce industrializarea. Cei ce dispreţuiesc Biserica fac o legătură între sărăcia şi credinţa unor asemenea locuri sfinte, în sensul: *Cred pentru că sunt săraci şi frustraţi.* Dar Dumnezeu nu dă belşug acolo unde vrea să-Şi păstreze altarele neîntinate – de hulele celor îmbuibaţi. Iar *localnicii* Săi pot să ducă această povară aşa cum alte popoare, mai puţin iubite, n-ar putea.

***

Fără stareţul Victorin (plecat într-una din ultimele călătorii), Sihăstria din 2013 parcă era pustie: nici un ordin, nici o ordine. Un fel de cochilie fără melc, o carapace fără ţestoasă, o formă fără viaţă, căreia nu-i mai pricepeai sensul. Totul aici era exteriorizarea spiritului său luminos şi generos. De ajuns să-l vezi şi te simţeai încurajat, liniştit. Privirea lui paternă parcă îţi vindeca bolile. Monahismul era aici, sub aripa lui, un vis frumos, o anticipare a raiului (de nu te-ar „trezi" nimic din acest vis în viaţa aceasta!), posibil numai datorită harismei lui speciale, într-o vreme altfel improprie monahismului.

Cel mai mult îl preţuiau însă muncitorii, chiar şi când îi refuza: le întârzia banii şi ieşea răscoală, dar el

le zicea: „Băi, eu nu dau bani. Eu dau de lucru” – iar ei, amuzaţi, îşi repetau mult timp această replică între ei.

***

Nu cred că degeaba a spus Sf. Siluan, în anii ’30 „Suntem ultimii monahi.” Când au auzit despre visul Cuviosului Gheorghe Cernicanul – conform căruia, la sfârşitul lumii, nu se va mântui nici un monah, deşi vor fi fiind încă destui monahi – un grup de călugări (de la Putna) au început să vorbească toţi, singuri, în acelaşi timp, gesticulând şi clătinându-şi larg capetele. Total absorbiţi de calea lor, monahii de azi nu mai au capacitatea de a se vedea din afară.

Despre misiunea Bizanţului

Căsătoria Bisericii cu statul era calea împărătească, calea sigură. Restul sunt poteci ocolite, râpe abrupte, pe unde scapă cine poate, şi despre care nimeni nu poate da altuia vreun sfat.

***

În vorbele lui Solomon trebuia admirat David – din care el doar *păstra* ceva, transmiţând mai departe.

Tot aşa şi Bizanţul: a fost minunat, dar moştenirea lui o reprezintă Biserica lui. În rest, tot ce ne-a rămas de la el a fost numai hrana viermilor [Ieş. 16, 20].

***

Basileii nu erau etaloane de sfinţenie, ci doar oameni ca oricare alţii, care acceptau creştinismul. Şi atât. Dar, dincolo de această harismă, nu te puteai apropia de ei – iar sfinţii îşi aveau locul lor doar în pustie.

Spiritualiceşte, Bizanţul nu a creat ceva, ci doar a moştenit, căci el nu putea despărţi de politic propovăduirea credinţei. Simplul fapt că el nu era

universal decât în intenţii şi pretenţii (dar nu şi în realitate) era un indiciu că îl aştepta un sfârşit. *Bobul de grâu trebuie să moară ca să rodească, altfel rămâne doar el* [Ioan 12, 24]. Cum puteau crede românii, de pildă, în Bizanţul istoric, din partea căruia nu vedeau decât sabia scoasă?

***

Descoperirea lui Columb vine doar după căderea Constantinopolului. Căci altfel basileul ar fi trebuit să spună: pentru că America nu e în *oicumene*-ul bizantin (şi grecesc), ea nu există!

***

Dumnezeu te face să treci mai uşor peste despărţirea de părinţi făcând să pară că ei, ocrotitorii, ar ţine pe loc lucruri suficient de mari încât să te poată înclina înspre ele [Fac. 2, 24]. Unele răspunderi şi cinstiri, nu ar fi, cel puţin aparent, posibile alături de ei.

***

Cucerirea Bizanţului de către turci a dus la apariţia literaturii religioase proprii a românilor. Influenţa Reformei în această privinţă s-a manifestat la noi pe un teren deja fertil şi roditor, prin sine.

***

Sf. Siluan spune că s-ar putea rescrie şi acum, la nevoie, cărţile de temelie ale creştinătăţii. Cu atât mai mult slujbele. Însă, dacă ar fi să rescriem slujbele azi, oare am mai aminti de Bizanţ în acelaşi fel? Şi ce am putea pune în locul lui, ca semn al adevărului?

***

Cum fac unii pe bizantinii, pe Roma creştină (fie şi a treia), în numele unei Biserici umilite, lipsite de mărturia teocraţiei, infiltrată de slujitori ai statului, fără reverenţă faţă de sacrul ei, aşezând-o în coada priorităţilor... (Oare ierarhii integraţi în structuri informative de tip militar cum se mai pot spovedi, cum se mai pot simți ei oameni ai Bisericii?) La ce ajutor de sus te poţi aştepta în numele acestei mascarade? Cu Lenin îmbălsămat la Kremlin, Rusia are încă pretenţia să fie numită „sfântă" şi încearcă o continuare a ideologiei bizantine spunând că ar fi *katehon*-ul, cea care împiedică [II Tes. 2, 6] venirea Antihristului. Asta o spune ţara lui Stalin!? Ce şubredă e această nouă încropeală! Eventual, continuă doar aspectul de deşertăciune al Bizanţului, care s-a putut împăca, fie şi pe drept, cu separarea de sirieni (vorbitorii limbii lui Hristos), de Roma (care păstrează moaştele Sfântului Petru) etc. Ideea bizantină, dacă e să supravieţuiască, aşa cum asigura Sfântul Constantin-Chiril, trebuie să sufere îmbunătăţiri (impuse prin semne ale lui Dumnezeu), căci altfel preia

drept o normă eternă nişte simple aproximări de parcurs depăşite de vremuri.

***

La ieşirea din Egipt, Dumnezeu le-a spus evreilor: *Dacă vin cu voi, veţi muriţi toţi pe cale* [Ieş. 33, 3]. Iar ei au răspuns: *Vino* [Ieş. 33, 15]. Din tot acel popor, au intrat în Ţara Făgăduinţei numai doi [Num. 26, 65] – ca martori.

Despre ecumenism

Ecumenismul ortodoxo-protestant este unul biblic. Cel ortodoxo-catolic este biblic şi patristic. Abordarea ecumenistă faţă de celelalte religii este în mare parte una culturală [Fapt. 17, 22-23], cum a fost cea paulinică (iar în cea privitoare la islamism există şi o componentă de arheologie biblică). Cine nu cunoaşte Scriptura şi Sfinţii Părinţi şi nu are cultură teologică, nici cultură generală cum ar putea fi ecumenist? Poate doar cu inima. Dar cine nu a dobândit dragostea nu poate fi nici astfel, numai că acela nu e nici ortodox adevărat [I Ioan 4, 8].

***

Adevărata Cale este cea a răbdării episoadelor de agresivitate interconfesională, de dragul episoadelor intermitente de deschidere ecumenică. Căci acelea dau roade, pe când cele suferite rămân în urmă ca un necaz trecător, pe care îl putem pune în contul păcatelor noastre. Pe când, dacă fugim mereu de astfel de piedici, nici roade de vreun fel nu putem aduna.

***

Unii spun că nu mai poate fi socotit azi un criteriu pentru adevăr catolicitatea, ci adevărul în sine îşi este singur criteriu. Totuşi, în felul acesta nu s-ar putea susţine orice?

Într-un anumit sens, Biserica Ortodoxă e mai catolică decât cea care e numită „Catolică” doar pentru că e mai extinsă. Dar, privind altfel, ceva lipseşte şi mărturiei noastre ortodoxe, căci ea nu se judecă doar după curăţia adevărului ei: David era acelaşi, şi când era fugar (din iconomia lui Dumnezeu), totuşi îi lipsea tronul făgăduit. Şi desigur, îl primeşte şi pe acesta ulterior, tocmai ca să nu rămână de ocară.

***

Pentru greci e uşor să audă cuvântul *elin* folosit cu sensul de *păgân* [Gal. 3, 28], pentru că totuşi Noul Testament e în limba lor, parte din epistole amintesc cetăţi greceşti, iar ei au dominat ulterior lumea creştină (ba chiar au putut exagera uneori, prin şovinisme ecleziastice). Dar pentru egipteni, care nu au avut această satisfacţie, a fost mai greu de purtat sinonimia Egipt – păgânism, pe care părinţii Patericului, în virtutea râvnei lor, o puteau accepta bucuroşi. Islamul a găsit însă în Egipt un teren mai propice propagandei lui.

***

În Cambridge, Ortodoxia este de trei feluri: rusească, grecească şi românească. Cum rămâne cu englezii? Trebuie să intre înapoi într-un pântece de mamă [Ioan 3, 4] rusoaică, pentru a fi şi ei ortodocşi?

***

A nu permite credincioşilor să se împărtăşească fără acceptul unui preot duhovnic (o practică restrictivă, în parohiile ruseşti şi româneşti), poate fi ziditor şi folositor pentru mulţi, fie şi pentru majoritatea. Dar nu este totuşi decât un abuz clericalist, un nonsens liturgic. Preoţii sunt puşi să facă slujbe, nu să fie înţelepţii comunităţii sau să se pretindă Avva Antonie, cerând încredere totală şi ascultare spirituală din partea enoriaşilor. Întâietatea lor reală se mărgineşte la ritualul liturgic.

***

Parascheva, Dimitrie Basarabov, Filofteia – şi ei, „bulgăroi cu ceafa groasă”, cum derapează Eminescu. De fapt, erau embleme ale vechiului spaţiu româno-bulgar – o Ortodoxie cu destin şi identitate în mare parte comune.

***

Dacă ortodoxia înseamnă a fi grec, atunci nu pot fi ortodox – chiar dacă preţuiesc poporul grec. Dacă

ortodox înseamnă a fi bizantin, cu atât mai puţin: românii nu au fost nici în trecut bizantini, ci şi-au legat religia doar de o etnicitate smerită şi marginală (deşi mai târziu, legionarii au făcut excese aici, în direcţia unui filetism miop). Ortodoxia înseamnă însă a-L cunoaşte pe Dumnezeu şi a fi alături de El, doar atunci are temei vorba Avvei Agathon din *Pateric*: *Nu vreau să fiu eretic*, ci neapărat ortodox.

***

Ortodoxia neortodocşilor este ecumenismul. Aşa cum iudaismul neiudeilor a fost creştinismul.

***

Raţionamentul strâmb al antiecumeniştilor: neacceptând că lucrurile stau rău în prezent, spun de fapt că Hristos ar fi minţit când a zis: *Toţi vor fi una* [Ioan 17, 21].

Din punctul lor de vedere, dacă accepţi că nu avem încă Biserica-una (pe care totuşi am avut-o în trecut), ar însemna că Hristos ar fi minţit când a zis: *Voi fi cu voi până la sfârşitul veacului* [Mat. 28, 20]. Nu e o soluţie şi o bună mărturie pentru Adevăr să negi evidenţa, împroşcând cu blesteme de jur împrejur.

***

Se poate conta pe faptul că ortodoxia şi adevărul sunt compatibile: Dumnezeul nostru *este Dumnezeul adevărului*, spune David [Ps. 30, 5].

***

Sofismul smintelii fariseice: Noi iubim doar pe cei de o religie cu noi. Iar religia noastră o definim noi. Care pur şi simplu nu-L vrem pe Iisus...

***

Sunt mai sinceri cei care spun minciunile (ateiste) în care cred decât cei care trâmbiţează adevăruri în care nu cred.

***

Bizantinii antiecumenişti din Athos se împacă suspect de uşor cu nedreptatea făcută românilor (care nu pot avea o mănăstire proprie), vorbind în acelaşi timp de universalitate.

Negarea realităţii poate fi o cale doar în *sensul nebuniei pentru Hristos* [I Cor. 4, 10]. Însă o astfel de *nebunie*, argumentată doctrinar şi ideologic, nu mai este de fapt *pentru Hristos.*

Pentru mesianismul helenist, a fi *capitala Ortodoxiei* e mai important chiar decât a fi ortodox. Pe de o parte, e ataşat idealului universalităţii Bizanţului, dar nu poate să nu-l subordoneze ereziei filetiste.

***

De la cei din insulele Chitim [Ier. 2, 10], care îşi respectă religia mai mult decât noi pe a noastră trebuie să luăm doar această pildă bună. Dar să îi lăsăm în treaba lor. Sunt mândri de zeii lor? În regulă, să fie sănătoşi. Noi suntem destul de ocupaţi acasă! *În cetate de samarineni să nu intraţi* [Mat. 10, 5], spune Mântuitorul, Care nu intra nici El acolo, decât invitat de Fotini [Ioan 4, 28].

Cei din afară nu pentru lipsa de argumente nu cred [Luc. 16, 31] (în ciuda pretenţiei Simonei Weil de a vedea sfinţi-genii). Lor nu trebuie să le fie date contra-argumente, ci doar contra-indicii.

***

Dacă reuşeşti să fii prieten cu un creştin de altă credinţă, care îşi respectă confesiunea proprie, e ca şi cum ai uni, prin prietenia ta, cele două confesiuni în ansamblul lor, creând o punte între ele. Pe când, dacă insişti să îl converteşti pe acela, poţi face cel mult un prozelit în plus [Mat. 23, 15], dar nu vei mai avea nici un prieten în acea confesiune, ci rămâi închis în hotarele jurisdicţionale ale confesiunii tale limitate.

***

Nu e o cale să fii aspru cu obiecţiile protestante faţă de ierarhie: nu faci decât să le îndreptăţeşti.

Numai cu iubire poţi arăta că ierarhia bisericească este o ierarhie *în Hristos*.

Nu poţi spune prea vehement, ca Varlaam al Moldovei, că apostolii *au lăsat ca fecioria să fie mai mare decât starea căsătorită*. E atât de aproximativ spus *mai mare*... Statutul superior nu se arogă în faţa celor din afară, dacă el nu se poate dovedi. Unde e basileul puternic pe care rugăciunile acestor *mai mari* îl ţin? Dacă sunt neputincioşi în asta, în ce sens sunt ei atunci *mai mari*?

***

Timpul dreptului canonic s-a oprit în secolul XI, până la care s-au dat toate canoanele. De atunci, totul e interpretabil – cum avertiza de altfel canonul privind socotinţa duhovnicului (102, VI). Or, pentru a putea interpreta, trebuie să înţelegi spiritul ce a stat la baza fiecărui canon, transpunându-te în timpul lui.

***

Plămădeală, care spune că „ecumenismul e esenţa creştinismului" arată şi că el nu e deloc incompatibil nici cu monahismul – cealaltă „esenţă", după părerea unor predicatori „monahocentrici"...

***

Mai ales în zonele unde autoritatea nu îi e contestată, preoţimea trebuie să conştientizeze că se

află sub înălţimea pildei lui Iisus, Care nu a avut în spate sprijinul vreunei instituţii [Luc. 12, 14], ci a fost singur, chiar renegat de instituţii.

Ierarhia cu permanenta ei tentaţie înspre abuz reprezintă, dintotdeauna, cea mai delicată problemă ecleziologică. Mulţi prezbiteri, puţini preoţi.

Optica lui Bulgakov (o nuanţă diferită faţă de Sf. Irineu): prestigiul succesiunii apostolică nu trebuie asociat cu vreo harismă a adevărului, ci el ajută în contextul *ritualului de preînchipuire* al slujirii liturgice.

***

De spovedanie şi Taine, în măsura în care sunt mijloc, nu scop, poţi să te şi lipseşti, ca de orice mijloc, în anumite condiţii. Pledoaria pentru folosirea lor nu trebuie să cadă în absolutizarea lor, ca şi cum ele ar fi în acelaşi timp reguli pur formale, dar şi definitorii pentru credinţă.

***

Se face atâta caz ca la catolici se botează prin stropire, fiindcă ortodocşii nu înţeleg condiţia de celibatari a preoţilor catolici, care nu pot manipula copii la fel ca nişte taţi de familii. Ar fi ridicol să afirmăm însă că aceasta ar fi ceea ce opreşte Duhul...

***

Răscoala anticreştină a efesenilor [Fapt. 19, 32] era numită de Noul Testament tot ἐκκλησία (*adunare*, *biserică*). Iar unii ultraortodocşi fac azi atâta caz că denominaţiunea romano-catolică, condusă de cel care avea în trecut întâietatea între scaunele apostolice, îndrăzneşte să se cheme „Biserică”...

***

Sf. Pavel îi numea „evlavioşi” pe păgâni doar pentru o statuie a zeului necunoscut [Fapt. 22, 23]. Cum pot crede unii anti-ecumenişti că dacă Apostolul ar merge azi la Vatican i-ar numi „păgâni” pe toţi catolicii, doar pentru că nu sunt ortodocşi?

***

Literatura patristică de secol IV folosea cuvântul „eres”–*alegere*, cu referire la sfaturile evanghelice: urmarea acestora ţine de *alegerea personală*. Biserica însă îi cuprinde pe toţi credincioşii, indiferent de opţiunea (eresul) lor într-o astfel de chestiune intimă – opţiune care rămânea de altfel mereu deschisă, chiar şi pentru apostoli [I Cor. 9, 5].

***

Faptul că din Biserica fac parte atât antiecumeniştii, cât şi extrema opusă, ecumeniştii sincretişti, e încă un argument pentru ecumenismul autentic (cel biblic şi patristic): se vede că Biserica de

aici nu este chiar ultima realitate, ultimul adevăr, căci nu este Împărăţia de sus, a celor de un gând şi de o voie.

***

În fond, Solomon nu a lăsat o moştenire cu totul ruşinoasă pentru Dumnezeu: israeliţii, deşi divizaţi, reprezentau acum totuşi două regate [III Reg. 12, 19], nu mai erau nişte simple triburi, ca odinioară [II Reg. 5, 1]. La fel, Bisericile-surori de azi: deşi sunt divizate, cine vrea să vadă şi să cunoască puterea lui Dumnezeu poate afla, citind istoria, despre raţiunile conflictului lor. Dincolo de sminteala şi ocara aparenţelor superficiale, legate de factorul uman, ca autor al dezbinării va găsi şi în Bisericile despărţite destule lucruri mai presus de omenesc – care pot pune pe gânduri pe oricine caută adevărul.

***

Pentru dragoste nu poate fi lege [Gal. 5, 22-23], căci tocmai ea este împlinirea legii [Mat. 5, 17].

***

Unii vânează funcţiile de episcop gândindu-se că astfel dobândesc mai mult har, capătă ceva în plus de la Dumnezeu. Însă, chiar după această logică, înseamnă că poţi fi episcop şi fără să ai acest rang (în timp ce mulţi care au rangul pot să nu-L cunoască pe

Dumnezeu – de fapt, unii dintre ei, dacă L-ar cunoaşte, chiar ar socoti că îi împiedică să fie eficienţi în episcopat)... Pe Dumnezeu Îl dobândeşti însă nu prin funcţiile vizibile şi prin hainele strălucitoare, care iau ochii celor simpli, ci cunoscându-L. Cum se ajunge însă la această cunoaştere? Despre asta, *moartea şi adâncul abia au auzit vorbindu-se* [Iov. 28, 22]. Dar *unde este hoitul, acolo se vor aduna vulturii* [Luc. 17, 37]. Episcopia este o vreme a lucrării, prea târzie pentru a te mai îmbogăţi sufleteşte şi pe tine.

***

Nu îi ia ceva din sfinţenia personală lui Ieronim dacă admitem că, ştiinţific, a avut lipsuri, ca biblist – ca şi Ioan Damaschin, cu fizica lui desuetă. *Fericit* e numit de ortodocşi mai ales ca rezervă faţă de o parte a operei sale, nu neapărat faţă de persoana lui şi gradul lui de sfinţire.

***

Cei care Îl cunosc pe Dumnezeu au ceva mai scump decât mântuirea proprie: numele Lui [Ios. 7, 9]. Slava acelui nume [Ps. 113, 9] a fost dintotdeauna principala raţiune pentru care şi Scriptura (cuvântul Lui) trebuia împlinită, cu orice preţ [Luc. 24, 44].

***

Când oamenii pătimaşi se convertesc, iniţial suferă doar o schimbare de frazeologie (*văd doar copaci* [Marc. 8, 24]), ca şi cum ar trece la o nouă sectă. Primul lucru la care se uită este deci pe cine trebuie de acum să urască, cine le sunt noii duşmanii. Cei pe care îi identifică, după o evaluare sumară, sunt, invariabil, cei din afară: ereticii, păgânii [Luc. 10, 29]. Iar unii păstori fac concesii pornirilor violente ale acestor novici, vorbind pe placul lor.

***

Cineva întreba, despre ecumenism: „Cum ar putea fi loc de pace cu neortodocşii, când spun, de pildă, că ei *nu cred în Maica Domnului*?" Lucrurile trebuie luate cu încetul. Crezul nostru spune că Maica Domnului e *pururea fecioară* şi *maică a lui Dumnezeu.* Nu spune însă explicit să ne închinăm ei într-un fel sau altul – asta ţine de o anumită logică a evlaviei, de gradul de înţelegere a credinţei mărturisite şi, în mare parte, de moştenirea culturală (de tradiţie). Noi ştim că e sigură calea bătătorită de înaintaşi, dar nu putem anula posibilităţile de dialog cu cineva care are evlavie „doar" la Mântuitorul, câtă vreme el nu huleşte, ci îi lipseşte evlavia specială către Maica Domnului, ca solitoare a mântuirii (mai bine să nu aibă o evlavie, dar să ştie că alţii au, decât să o teatralizeze, cum fac unii, doar ca să placă mediului lor, care, întâmplător, a moştenit această tradiţie). Argumentele teologice sunt, de regulă, modelate în funcţie de obiecţiile celor de alte opinii. Câteva luni

între neortodocşi fac cât o repetare a tuturor studiilor teologice – eşti mereu în căutarea răspunsurilor potrivite, pentru fiecare deosebire în parte.

***

Evlavia primă, brută, suferă de excesele entuziasmului pentru învăţătura nou-descoperită.

Desigur, e adevărat că Fecioara Maria e Născătoare de Dumnezeu, nu doar Născătoare de om. Dar nu-i adevărat că mântuirea ar sta în direcţionarea evlaviei în sensul unei obsesii a cultului mariologic, privit ca notă distinctivă a Ortodoxiei. Primii creştini nu amestecat-o niciodată, fie şi din pudoare, pe Preacurata în bătăliile cu cei din afară – din acelaşi motiv, inclusiv apariţiile ei în Scriptură sunt discrete.

Desigur, închinarea la icoane nu este o închinare la idoli, ci un aspect firesc al unei evlavii frumoase şi sănătoase. Dar nu e adevărat că ortodoxia ar însemna o omniprezenţă inflaţionistă a icoanelor, ca şi cum acestea s-au transformat dintr-o simplă mărturie a Întrupării în elementul indispensabil mântuirii.

Desigur, e o hulă a spune că Fiul lui Dumnezeu ar fi în rândul creaturilor, în loc de Dumnezeu. Dar nu e adevărat că mântuirea ar sta, pentru orice suflet, în teologhisirea despre dogma Treimii sau despre dubla natură a lui Hristos.

La fel – sau cu atât mai mult – în cazul *Filioque*: nu în adevărul nepurcederii de la Fiul stă mântuirea, pentru marea masă a credincioşilor.

Din păcate, din fiecare adevăr dogmatizat de Biserică se face un fetiş. Pentru cei care L-au cunoscut pe Dumnezeu, evlavia are întotdeauna resorturi simple, pe înţelesul oricui. Creştinismul e, în fond [Mat. 25, 31-46; Lc. 10, 30-37], o chestiune de morală, de conduită – în vieţuire stă de fapt cheia mântuirii, căci în ea se reflectă adevărata teologie.

***

Prozelitismul evreiesc, ca şi pirandele romånce care intră în magazine cu fuste lungi. Dacă eşti politician, trebuie să spui că totul e în regulă. Dar dacă eşti şeful magazinului, trebuie să ştii cu ce gând au venit: să şterpelească ceva. Stai deci cu ochii pe ele, oricât de penibil ar fi – pentru că nici lor nu le e ruşine să stea cu ochii pe tine, ştiind că le ştii intenţia (unii paznici le şi scot afară din capul locului, sătui de repetarea aceloraşi scene). La fel, propaganda religiei mozaice, rămâne în fundalul a tot ceea ce face şi spune un evreu practicant – căci, dacă ar fi luminat şi ar trăi într-un mod superior religia lui, ridicându-se dincolo de orizontul prozelitismului (care caracterizează şi cealaltă religie monoteistă, islamul), ar fi fost creştin. Şeful Tyndale House Cambridge, Peter Williams, e contrariat: „Deci tu îi compari pe evrei cu ţiganii români?” (În aceasta, da.)

***

De la Evanghelie la Lege, o cale întoarsă, urmată cu fiecare nou convertit, după momentul fulgurant al kerigmei. Într-un fel, „canonul apostolic” (64) care opreşte *rugăciunea cu evreii* este cea mai *neapostolică* regulă ce se poate imagina – devreme ce toţi apostolii au fost evrei, şi aveau obiceiul de a propovădui în primul rând în sinagogi [Fapt. 9, 20; 13, 5]. Pentru ei, Evanghelia avea sens doar ca împlinire la Legii mozaice: chiar şi pentru păgâni, Evanghelia vestea în acelaşi timp şi Legea evreilor – gata împlinită [Fapt. 17, 30]. Creştinii au uitat însă apoi de suprapunerea perfectă dintre Evanghelie şi Lege, dintre *secerat* şi *arat* [Amos 9, 13]. De aceea trebuiau opriţi de la imitarea Mântuitorului [Mat. 9, 35] – o interdicţie bazată pe experienţa practică a ucenicilor cu evreii, imediat după episodul Bisericii primare.

***

Ecumenismul adevărat ţine de a da mărturie, nu neapărat de a convinge: el nu face excese, ca şi cum s-ar împovăra cu nebunia nebunilor [Sir. 22, 14].

***

O idee de text de copertă, la „Despre fraţii de alte credinţe”: *O încercare de a trata polemicile pe tema ecumenismului, dintr-o perspectivă a lui Elihu, cel care, dezamăgit că „nu cei bătrâni sunt înţelepţi şi nici moşnegii nu sunt cei ce înţeleg totdeauna dreptatea”* [Iov 32,9] *căuta să rezolve măcar provizoriu o grea aporie*

duhovnicească, în aşteptarea răspunsului deplin din partea lui Dumnezeu.

***

Evreii nu aveau alt reper spiritual în marasmul epocii ocupaţiei păgâne decât Ierusalimul, cu tradiţiile lui fariseice. Renegaţi de farisei, apostolii nu se puteau refugia însă decât în Galileea [Mat. 28, 7] (locul toleranţei interreligioase şi al convieţuirii cu păgânii – de unde, din fericire pentru ei, şi proveneau). Odată ce le puteau arăta iudeilor semnele puterii lor, s-au putut reîntoarce [Fapt. 2, 7], oferindu-le o alternativă pe măsura forţei tradiţiilor vechi. Moise, care trăise, şi el, separat de neamul său, nu putea fugi, după renegarea de către iudei, decât la păgânii madianiţi [Ieş. 2, 15], până când le-a putut oferi conaţionalilor semnele [Ieş. 4, 30] suficiente ale cunoaşterii lui Dumnezeu (dobândite între cei de altă credinţă), putând duce bătălia adevărului cu mijloacele adecvate.

***

Insinuarea că antisemitismul ar avea vreo legătură cu creştinismul nu e decât o provocare la antisemitism (dacă vine de la evrei) – căreia creştinismul e, totuşi, prea înţelept ca să-i poată da curs vreodată.

Despre scăderile protestantismului

Crede – îi spune Domnul lui Iair [Marc. 5, 36]. Aici însă nu e vorba de un exerciţiu intelectual. Credinţa nu se exprimă prin „fapte ale credinţei”, ci prin fapte pur şi simplu. Iair avea de făcut un lucru: să continue să-L aducă pe Domnul la fiica lui, după ce a văzut pe drum cum S-a spurcat prin atingerea de femeia necurată [Lev. 15, 19] (dar pe care a vindecat-o), şi după ce a auzit că fiica sa a murit – şi urma să-L mai spurce o dată, prin atingerea de ea [Num. 19, 11]. Continuarea demersului său a fost o acţiune a credinţei.

Dacă ar fi fost credincios ca Iair, şi Petru ar fi continuat să meargă pe apă, în loc să se scufunde [Mat. 14, 30].

***

La nivel personal, poate fi de înţeles afirmaţia protestantismului că „faptele nu sunt necesare pentru mântuire”, şi „numai harul lui Dumnezeu mântuieşte”. Poate fi chiar o declaraţie pioasă, de umilinţă creştină. Dar nu mai e umilinţă, ci părere greşită a spune că acesta este un adevăr obiectiv (cum se reco-

mandă dogmele ortodoxe) – ca şi cum răstignirea Sfântului Petru, de pildă, o perfectă *imitatio Cristi*, n-ar fi avut nici o valoare (atunci chiar răstignirea Domnului ar fi tot o faptă fără valoare). A spune aşa ceva despre alţii înseamnă jignirea şi judecarea celor din jur (nemaivorbind de pericolul nicolaismului promiscuu, şi de o anume conotaţie a neexperierii harului prin care se săvârşesc faptele bune). La protestanţi însă vorbeşti mereu doar în numele tău: e anulată însăşi noţiunea vorbirii despre alţii – de aceea, structurile lor teoretice sunt doar hazard şi inconsistenţă. Atunci când, în perioada interbelică, Biserica Ortodoxă a crezut că e gata de unire cu Biserica Anglicană s-a trezit brusc în faţa realităţii că negociase doar cu un lider (arhiepiscopul de Canterbury) care nu se reprezenta decât pe el şi pe care nu îl asculta nimeni. Această independenţă individuală poate duce la orice dezvoltări doctrinare, oricât de subiective, nefiind validate şi cenzurate de întregul eclezial.

***

Concepţia protestantă este răspândită (mai mult decât s-ar crede) şi în spaţiul ortodox – mai ales, în mediile de „practicanţi”, pentru care evlavia constă (asemenea prietenilor lui Iov) într-o grijă agresivă pentru „smerirea” celor din jur.

***

Reforma, apoi comunismul, pretindeau că moralitatea progresează şi fără Biserică – a fost o înşelare cu picioare scurte: promiscuitatea care a urmat nu mai poate fi ascunsă. Trond Skinstad, norvegianul, îmi spune, totuşi: „A fost un compromis, o cale de mijloc, pentru a nu ajunge la ateismul total.” Dar atunci, se mai poate considera această soluţie, a unui semi-creştinism, o victorie de celebrat?

***

Spătarul Milescu a folosit, pentru traducerea Vechiului Testament, Biblia greacă tipărită la Frankfurt (1597). Asta nu îi ridică însă pe protestanţii germani deasupra ortodocşilor. Cel mult, le dă speranţa că pot face şi ei lucruri utile chiar pentru ortodocşi, dincolo de limitele confesiunii proprii. Şi, în fond, nu era vorba de o Biblie nemţească tipărită la greci, ci invers... Pe atunci, grecii nu aveau tipografie (socotită de turci *vrăjitorie* – spre necazul lui Dositei, căci până şi românii aveau!), şi protestanţii nu le pot râde în nas grecilor pentru necazurile lor cu otomanii, ca nişte prieteni ai lui Iov, satisfăcuţi să chibiţeze cât timp ei nu aveau necazuri...

***

Din doctrina protestantă a *îndreptării prin credinţă* (în fond, *din vorbe*) decurge şi tendinţa actuală de a contesta orice minune, adică împreună-lucrare a omului cu harul divin. Ce episod

absurd, cel al scandalizării la culme a Comitetul Societăţii Biblice Britanice, când cineva a îndrăznit să spună, pe un ton firesc, că prin acţiunile Societăţii, ar putea să fie şi ei „useful to God”: nu doar că respingeau orice apropiere a lui Dumnezeu de om, dar îşi desconsiderau propria lucrare colectivă.

***

Prozelitismul protestant a parazitat mereu doar câmpul lucrat de catolicism (de asemenea, mai muşca şi din spaţiul ortodox) după ce acesta nu a mai beneficiat, nici măcar ca variantă posibilă, de aripa bizantină a teocraţiei.

La fel, islamismul a parazitat zona sirienilor şi a egiptenilor, după ce aceştia s-au lipsit de Bizanţ. Altfel de ce nu e la fel de militant islamismul şi în India (unde bravii mujahedini sunt mai mereu victime)? Pe de altă parte, de ce nu colonizează protestantismul şi spaţiul religios din Arabia Saudită? Nu arată chiar şi numai acest fapt că adevărul lor nu e unul „universal”?

Cum ocupaţia preferată a Satanei este [Iov 1, 7] turismul, aceasta îşi găseşte un bun pretext în „evanghelizarea” ortodocşilor. Se publică Biblii fără prefaţă – deşi cărţile protestanţilor au un aparat critic dublu faţă de cele ale teologilor ortodocşi. Niciodată nu spun ce schimbă în traducere, nu îşi explică în nici un fel demersul publicării, şi trebuie să pierzi atâta timp ca să descoperi artificiile lor ascunse în text...

***

Biblia scuză orice, pentru un protestant (la fel ca papa, pentru un catolic). De aceea nu există în protestantism vreo *etică a traducerii biblice* – şi, ca urmare, nici Biblie...

***

Subţirimea pretextului: „Asta nu e în Biblie, şi doar Biblia contează” se vede în nenumăratele deformări ale Scripturii, în care traducătorii protestanţi excelează.

Invocarea ostentativă a acestui pretext nu poate însă să nu-i provoace pe ortodocşi şi catolici să reacţioneze: „Dar nu e atât de importantă Biblia, ca să o disecaţi şi să o citaţi întruna (din simplul fapt că te axezi doar pe ea se vede că n-ai pătruns-o – e ca şi cum te-ai specializa pe materia de clasa I)”! Ceea ce alimentează, desigur, reproşul lor: „Vedeţi, ştiam noi că sunt împotriva Bibliei!”

***

Biblia s-a format printr-o succesiune de recenzii. – desigur, recenzii inspirate. E ca la ziar: jurnalistul aduce ştirea brută, în genul: „A murit cutare om din sat. Şi era prieten cu regele. Chiar cel mai bun”. Apoi, un redactor şef va da ştirea: „Regele e în doliu. Îşi plânge cel mai bun prieten.” Se mai schimbă deci perspectiva, în direcţia interesului mai general. Dacă

Septuaginta e o recenzie, şi nu o traducere fidelă, asta nu o face mai puţin Biblie, ci dimpotrivă.

***

Cărţile tipărite de Societatea Biblică Britanică în Ţările Române, în secolul XIX: de fiecare dată altfel, urâte ca nişte improvizaţii curioase, greu şi de ţinut în mână. Chiar şi prin aceasta exprimă o diferenţă de filozofie: ca în unele exagerări iudaice sau de tip magic-superstiţios: cartea, cât mai mică, ar trebui ţinută cumva la gât sau la îndemână, ca un talisman.

***

Dumnezeu nu se lasă batjocorit [Gal. 6, 7] şi nu e de nasul oricui să poarte cuvântul Lui [Ier. 23, 21]. Dacă se face o industrie pe scară largă din Biblie, poţi bănui că nu e vorba tocmai de Biblia adevărată. Cu cât industria e mai mare, cu atât decalajul faţă de adevăr, creat de erorile din text, e mai mare. O Biblie cu o circulaţie hipertrofiată ajunge să fie una de jucărie.

***

Tentaţia Satanei, pentru bibliştii din afara Bisericii: *Veţi cunoaşte binele şi răul* [Fac. 3, 5].

***

Principiul *Sola Scriptura* – credinţa într-o carte picată din cer, studiată şcolăreşte, dar în aşa fel încât să nu fie luată în serios: de pildă, batic nu se poartă de către protestante, pentru că ar fi o regulă desuetă, căci aşa spun „the scholars" (la fel, nu mai trebuie *să te păzeşti* acum *de tăierea împrejur* [Fil. 3, 2]). Totul e relativizat deci, iar acest unic reper devine doar unul parţial, vag orientativ.

***

Protestanţii îi consideră pe evrei profesorii ideali de ebraică biblică. Dar nu vor să ia aminte la felul cum vorbesc grecii contemporani elina – pe aceasta o socotesc, din principiu, o greşeală, preferând o pronunţie inventată de ei.

***

Sola Scriptura înseamnă, pentru protestanţi, doar interdicţie la Sfinţii Părinţi. Că, altfel, de citat, citează abundent, însă doar *persoane private*, cum le zic ei.

***

E bine ca Biblia în traducere să nu fie citită în cuvinte, ci cu o perspectivă largă, în mesajul ei mai amplu. De fapt, şi în original, la fel – căci e vorba tot de o „traducere": a gândurilor cereşti în limbajul pământesc.

***

Protestantismul, teologia cu capul propriu, doar cu raţiunea. Cei care se roagă cu cuvintele lor şi cred că astfel sunt mai autentici, nu arată decât că n-au înţeles vorbele Mântuitorului (din Scriptura la care se raportează): *Nu spuneţi multe* [Mat. 6, 7]. Necunoscându-L şi *pe* Dumnezeu (nu doar *că* este Dumnezeu, vorba Sf. Siluan), nu ştiu nici cum să se roage [Rom. 8, 26]. Poliloghia lor plină de sine nu şi-o ascultă nici ei înşişi. Pe când cererile fixate de tipicul liturgic ortodox sunt un semn de smerenie şi de esenţializare a rugăciunii – doar ştie El ce avem nevoie, înainte să cerem [Mat. 6, 8].

***

În timp ce resping preoţii, protestanţii plătesc zeciuială pentru nişte oameni oarecare, neconsacraţi, ca să facă „lucrul lui Dumnezeu". Viaţa îi obligă la asta. Dar cum de nu le miroase urât incoerenţa şi impostura?

***

Daca preoţii sunt aşa de răi, ce îi împiedica pe Luther sau pe micul lui imitator, Cornilescu, să se facă ei preoţi buni? Pentru că n-au putut, trebuiau să fie geloşi pe alegerile omeneşti din ierarhie – ca şi cum Dumnezeu n-ar avea putere şi asupra acestora?

Dacă Luther ar fi fost papă, Catolicismul, cu ierarhia sa cu tot, ar fi fost minunat… Cornilescu a fost doar diacon, şi poate de aceea a condamnat preoţia (ca în povestea cu vulpea şi strugurii). Dar totuşi îi plăcea când englezii îl numeau, din confuzie, preot…

De ce să te plângi de răutăţile făcute de conducătorii Bisericii, câtă vreme eşti liber să te lupţi să le iei locul? O astfel de atitudine nu se poate numi demnă sau bărbătească.

***

E tentant să consideri că *dreptatea ta* [Rom. 3, 22] este Hristos, câtă vreme nu Îl cunoşti... Hristos poate fi tocmai ceea ce protestanţii dispreţuiesc: o ierarhie slabă, lăsată fără braţul secular, pe care oamenii nu se pot abţine să nu o hulească, să nu se îngâmfe în faţa ei, cu orice ocazie.

***

Unor protestanţi care insinuau că ierarhia ar fi Antihristul, le-am răspuns că şi Luther poate fi numit antihrist. Au început să vorbească singuri, apoi mi-au amintit că mă aflu la ei acasă – ceea ce era adevărat, aşa că a trebuit să o dreg: antihrist este orice om care săvârşeşte păcatul, iar Antihristul biblic e doar cel care va reconstrui Templul din Ierusalim. În privinţa lui Luther, mă refeream doar la faptul că şi Antihristul este un hulitor, iar afirmaţii precum:

„Sfinţii Părinţi nu foloseau Textul Masoretic pentru că nu ştiau altă limbă decât greaca” reprezintă, dincolo de falsul lor, niște biete hule.

***

În general, nu e cazul, ca ortodocşi, să ne lăsăm antrenaţi în mulţimea de iniţiative cu care protestanţii sunt aferaţi, ci e mai bine să ne păstrăm pacea noastră. Dar dacă totuşi o facem, în chestiuni pe care le socotim importante, trebuie să socotim aceasta o faptă a dragostei şi a mărturiei, fără să căutăm să mântuim pe cineva prin colaborarea cu noi. Adevărata mărturie a adevărului se dă prin răbdare [Luc. 8, 15], şi nu cu aşteptări. Iar uneori, atunci când dai mâna oricui, te poţi alege cu degetele rănite.

***

La Advent, adică la sfârşitul lumii, toţi oamenii vor fi adventişti (deci inclusiv adventiştii vor fi, prin forţa lucrurilor, drept-măritori). Iar până atunci, toţi vom fi, într-un fel sau altul, protestanţi, pentru că protestantismul reprezintă în fond o instituţionalizare a depărtării de Dumnezeu, a dorului de El, şi a respingerii pretenţiilor că ar mai fi prezent în vreun fel în lume. Teocraţia bizantină a fost răsturnată, cea papală a decăzut. Evreii s-au întors la statul lor, iar statele creştine s-au laicizat. Dar oare să fie dracul chiar atât de negru? Chiar să nu mai fie deja nici o urmă de har pe pământ? Atunci, cum rămâne cu Lu-

mina Sfântă, cu cuvioşii care vieţuit minunat în veacuri recente: Calinic de la Cernica, Iachint Unciuleac, cum rămâne cu ajutorul Sfintei Paraschiva, cu sfinţenia altarelor ortodoxe, cu liniştea dincolo de raţiune a monahilor, aşa neintelectuali şi neteologi cum sunt? Ce rost are să le grăbim forţat sfârşitul şi să-i atribuim noi răului o tărie pe care el doar şi-o arogă, nedemonstrat şi inconsistent? Domnia lui universală se insinuează ca un fel de folclor omenesc. Dar fără să se poată vreodată coagula coerent: totul să fie doar Patimă, ca la Bach, doar rană, plâns, groază, „vai ş-amar"-ul penticostalului Conţac, doar Apocalips, fără nimic stabil şi imperial, fără Iisusul învăţător şi făcător de minuni, şi fără „Pace tuturor"? Chiar dacă aşa ceva ar sta în picioare, i-ar răspunde totuşi teoria ortodoxă a purcederii Duhului de la Tatăl, în *absenţa* Fiului [Ioan 16, 7].

***

Nu se poate spune că protestantul nu are o şansă de mântuire, doar că ea e redusă, şi sărăcită ca glorie. E în situaţia unui Păcală întors de la târg cu punguţa goală.

***

Când colportorii Societăţii Biblice Britanice au venit în Ţările Române, se mirau să întâlnească aievea ceea ce cunoşteau doar din istoriile protestante: „vremurile cele întunecate ale tiraniei preoţeşti". Unii

clerici români se vor fi purtat la fel ca şi cei din armurgul Bizanţului, tiranic. Ce-i drept, la adăpostul respectării unor rânduieli pioase [Luc. 3, 8], dar formaliste, şi al unei anume prezenţe a harului, mulţi se pot considera îndreptăţiţi să se poarte oricum cu cei din afară, scutiţi de a mai fi oameni de cuvânt, de încredere – acestea par a fi mai degrabă valori ale civilizaţiei occidentale, secularizate. Cât de nefirească e însă o asemenea dihotomie şi alegere între evlavie şi caracter! Prezenţa harului nu se păstrează totuşi multă vreme [Luc. 9, 33] doar prin respectarea scrupuloasă a formalismelor pioase, ci uneori e nevoie de renunţarea la ele, chiar dacă aceasta înseamnă, oarecum, moarte [Mat. 16, 25], prin asumarea a puţin din iadul obligaţiilor, de dragul aproapelui şi al Numelui – indiferent de aparenţele rituale.

Mulţi clerici ortodocşi îndreptăţesc încă dezbinarea protestantă prin comportamentul lor şi prin însuşi felul în care o condamnă, nerealizând că protestantismului îi lipseşte reperul care putea condamna decisiv ereziile în vremea dominaţiei creştine: înainte de slăbirea Bizanţului, nu exista dihotomia între creştinismul autentic şi putere, cultură şi civilizaţie (nu amintim de epoca de dinainte, când semnele harismelor erau frecvente şi puternice). Într-adevăr, le-am putem spune azi protestanţilor că *e mai bine câine viu decât leu mort* [Eccl. 9, 4], dar nu se poate califica drept o greşeală de neiertat a vrea să fii *mai degrabă leu mort decât câine viu.* Păcat împotriva Duhului e doar acela de a alege să fii, de bună voie, *câine mort, în loc de leu viu.*

***

Aşa cum Pavel a putut fi Apostol în afara „structurii” celor 12, putem admite, în principiu, că protestanţii nu pot fi judecaţi pentru ruperea de ierarhie, ci, eventual, doar pentru rătăcirile doctrinare la care ajung, individual, din pricina ei. Pe câtă vreme, dacă îşi păstrează o ortodoxie (pentru ei, doar un bun simţ) a învăţăturii, pot face uneori lucruri mai mari pentru cauza adevărului decât ortodocşii. De ce i-am opri [Luc. 9, 50]?

Index de referinţe biblice

FACEREA

IEŞIREA

LEVITIC

NUMERI

PSALMII

PILDE

ECCLESIASTUL

ISAIA

IEREMIA

PLÂNGERI

IEZECHIEL

DANIEL

OSEA

AMOS

TOBIT

ÎNȚELEPCIUNEA LUI SOLOMON

ISUS SIRAH

MATEI

MARCU

LUCA

IOAN

FAPTE

ROMANI

I CORINTENI

II CORINTENI

GALATENI

FILIPENI

COLOSENI

II TESALONICENI

I TIMOTEI

II TIMOTEI

EVREI

IACOV

I PETRU

II PETRU

I IOAN

III IOAN

APOCALIPSA

Cuprins